Gemeente
Amsterdam

Thuis in de wijk

Koersbesluit Maatschappelijke Opvang
en Beschermd Wonen 2016-2020

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Samenvatting 4

Deel 1:
Aanpak regio Amsterdam – Thuis in de wijk 8

Inleiding 9
Trends en ontwikkelingen 11
Toekomstperspectief 15

Deel 2:
Wat gaan we doen? – van uitgangspunten naar maatregelen 20

Actiespoor 1 – Voorkomen van instroom 21
Wat gaan we doen? 23

Actiespoor 2 – Bevorderen van participatie 29
Wat gaan we doen? 31

Actiespoor 3 – Borgen uitstroom 39
Wat gaan we doen? 41

Deel 3:
Wat is daarvoor nodig? 44

Deel 4:
Bijlagen 51

Bijlage 1 – Visualisatie keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen 52
Bijlage 2 – Begrippenlijst 53
Bijlage 3 – Verantwoordelijkheden 57

Voorwoord

Met genoegen bied ik u hierbij namens het college van Burgmeester en Wethouders van Amsterdam het Koersbesluit Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen 2016-2020 'Thuis in de wijk' aan.

Waarom een Koersbesluit? Een van de onderdelen van transitie van de AWBZ naar de Wmo betreft het Beschermd Wonen voor mensen met een lang durende psychiatrische aandoening. Het Rijk heeft de financiering van en de verantwoordelijkheid voor deze taak overgedragen aan gemeenten als onderdeel van de nieuwe Wmo (2015). De verwachting is dat de gemeente, vanwege de bredere verantwoordelijkheid in het sociale domein, beter in staat zijn om participatie te bevorderen.

Ongeveer 2500 mensen in de regio Amsterdam maken jaarlijks gebruik van een voorziening voor Beschermd Wonen. Op dit moment staan 500 mensen op de wachtlijst. Tot heden hebben wij deze nieuwe verantwoordelijkheid "beleidsarm" overgenomen.

Continuïteit bieden aan mensen die gebruik maken van Beschermd Wonen was het devies. Wij hebben er voor gezorgd dat er een duidelijke toegang tot Beschermd Wonen is gekomen, de voorzieningen voor Beschermd Wonen in een keten georganiseerd en deze naast die voor Maatschappelijke Opvang gepositioneerd, de financiering van de voorzieningen geregeld, een stedelijke wachtlijst gemaakt en er zorg voor gedragen dat ieder die op de wachtlijst staat passende begeleiding krijgt.

Nu is het tijd om aan de slag te gaan met het bevorderen van de participatiemogelijkheden voor kwetsbare volwassenen in de regio Amsterdam. In dit Koersbesluit wordt een toekomstvisie geschetst waarin we alle mensen met behoefte aan verblijf en begeleiding een passend thuis bieden waar ze gegeven hun perspectief het beste tot participatie komen. Het Koersbesluit schetst maatregelen die nodig zijn om hier te komen. Er wordt beschreven hoe we belemmeringen, bijvoorbeeld op het gebied van huisvesting en adequate schuldhulpverlening wegnemen en investeren in samenhang tussen de wijkteams en de stedelijke voorzieningen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Het Koersbesluit beschrijft hiermee de richting, maar het is geen enkelvoudig voorstel voor de inrichting. Het beoogt koers te zetten naar een flexibel stelsel. Uiteindelijk gaat het erom dat we de verantwoordelijkheid die wij met elkaar hebben gekregen waarmaken en resultaten boeken voor mensen die ondersteuning nodig hebben om te participeren.

Eric van der Burg
Wethouder Zorg

Samen-vatting

In dit Koersbesluit schetsen wij de toekomstige positie van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen in het totale ondersteuningsaanbod voor kwetsbare volwassenen in de regio Amsterdam.

Het Koersbesluit is geen blauwdruk, maar wel richtinggevend voor de inzet van alle partijen, in de komende vier jaar: de gemeente Amsterdam, de regiogemeenten Amstelveen, Uithoorn, Aalsmeer, Ouder-Amstel en Diemen, aanbieders Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, GGZ, (L) VB sector, woningcorporaties, zorgverzekeraars en cliëntvertegenwoordiging.

Trends en ontwikkelingen

Bij de bepaling van de koers hebben de volgende ontwikkelingen met betrekking tot zorg voor kwetsbare volwassenen uit de regio Amsterdam een rol gespeeld:

- Vanwege de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) heeft de gemeente sinds 2015 een bredere verantwoordelijkheid gekregen. De gemeenten hebben de taak om maatschappelijke ondersteuning te organiseren voor hun burgers. Naast de Maatschappelijke Opvang maakt ook Beschermd Wonen sinds 2015 deel uit van deze verantwoordelijkheid
- Er is sprake van een toename van het aantal mensen dat een beroep doet op de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, waaronder ook een groeiende groep nieuwe daklozen. De nieuwe daklozen beslaan veelal uit (relatief) zelfredzame dak- en thuislozen die als gevolg van financiële problematiek hun woning verliezen.
- Zowel de instroom, als de door- en uitstroom van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen stagneren.
- Nieuwe wetenschappelijke inzichten tonen het belang van zelfstandigheid en inclusie bij herstel van kwetsbare mensen aan.
- Uit de evaluatie van het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2006-2014 blijkt dat we er onvoldoende in slagen om mensen een duurzaam vervolg traject te bieden. Er wordt aanbevolen om het dakloosheidbeleid meer te richten op de huisvestings- en armoedeproblematiek, waarbij de ondersteuning van kwetsbare mensen gericht is op een zo zelfstandig mogelijk leven.

Ambitie

In aansluiting op deze ontwikkelingen richten we ons de komende jaren nadrukkelijker op de wijze waarop we kwetsbare mensen perspectief kunnen bieden en zoveel mogelijk onderdeel kunnen laten zijn van de maatschappij. Samengevat betekent dit dat we inzetten op de volgende ambitie:

We bieden mensen een passend thuis waar ze gegeven hun perspectief het beste tot participatie komen.

Om de ambitie te realiseren werken we vanuit de volgende uitgangspunten:

- *Maatwerk*:
  We denken niet langer in doelgroepen en aanbod maar in behoefte en het perspectief van mensen.
- *Plaatsen op perspectief*:
  Het uitgangspunt hierbij is zoveel mogelijk zelfstandigheid en eigen kracht. Dit betekent per persoon wat anders. Maatwerk kan nodig zijn in de context van een intramurale voorziening voor Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen, maar wordt bij voorkeur geleverd rondom een

zelfstandige woning. Het woningaanbod wordt gecombineerd met een flexibel zorgaanbod.

- *In de wijk en met de wijk*:
  We zien de doelgroep als buurtbewoner in plaats van lid van de doelgroep. Dit betekent dat mensen wonen en of participeren in de wijk en zoveel mogelijk deel uitmaken van het maatschappelijke verkeer.

Het werken op basis van deze uitgangspunten betekent een verschuiving in het woon- en zorgaanbod vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Op dit moment hebben we nog gescheiden aanpakken voor mensen met meervoudige problematiek. Op centraal stedelijk niveau hebben we een aantal ketenaanpakken ingericht voor zorg en verblijf. In de wijk zijn verschillende wijkteams tot stand gebracht voor diezelfde mensen. De komende jaren werken we toe naar effectieve positionering van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen in het gehele aanbod.

Drie actiesporen

Om de ambitie te bewerkstelligen werken we op basis van drie actiesporen, gekoppeld aan heldere doelstellingen:

Actiespoor 1
Voorkomen van instroom

We zetten in op het voorkomen van instroom. Deze inzet dient te resulteren in een afname van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen met 20% na 2020. Dit betekent dat instrumenten vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen meer dan voor heen preventief ingezet gaan worden. Deze inzet is ook noodzakelijk gezien de toename van het aantal aanmeldingen bij de Centrale Toegang voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Actiespoor 1 treft twee groepen: relatief zelfredzame mensen met een verhoogd risico op instroom (en een woning) en relatief zelfredzame dak- en thuislozen. Voor de eerste groep zetten we in op het versterken van de vroegsignalering en vroeginterventie. Vroegsignalering en vroeginterventie krijgen invulling in de wijk vanuit samenwerking tussen de basisvoorzieningen, wijkteams, informele zorg en de stedelijke keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. In de komende vier jaar werken we toe naar een situatie waarin mensen flexibel op- en afgeschaald kunnen worden tussen informele zorg, ambulante begeleiding vanuit de wijkteams en specialistische begeleiding vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

De relatief zelfredzame dak- en thuislozen (die niet voldoen aan de toegangscriteria voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen) ondersteunen we bij het zelf in gang zetten van acties die hun situatie van dakloosheid moeten opheffen. Daarnaast organiseren we opvang in passantenpensions voor mensen die er niet in slagen om een oplossing te vinden, vanuit de opvang wordt de rust en ruimte geboden om toe te werken naar een structurele oplossing.

Actiespoor 2
Bevorderen van participatie

Ook voor mensen die in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen streven we, waar mogelijk, naar zelfstandigheid en integratie in de wijk. We bevorderen de participatiemogelijkheden voor mensen, door mensen te plaatsen op basis van hun perspectief. Dit betekent dat we anders dan voorheen mensen zoveel mogelijk plaatsen op een zelfstandige woonplek (60% van de nieuwe instroom). Tegelijkertijd werken we hiermee aan afbouw van de 24-uurs zorg met 20% na 2020.

De begeleiding wordt losgekoppeld van het wonen en rondom de woning georganiseerd. De begeleiding is gericht op het versterken van de basiscondities voor participatie. Om zelfstandig wonen mogelijk te maken worden maatregelen uitgevoerd gericht op het vergroten van het aantal beschikbare woonplekken. Met de combinatie van maatregelen op het gebied van wonen en begeleiding maken we een passend aanbod binnen drie maanden mogelijk voor alle mensen in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Actiespoor 3
Borgen uitstroom

We verkleinen de kans dat mensen terugvallen en opnieuw afhankelijk worden van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Dit betekent dat de opvang van mensen in de wijk goed georganiseerd moet zijn en aansluit op de inzet vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.
Op het moment dat mensen uitstromen is het van belang dat de herwonnen zelfredzaamheid wordt geborgd. De overdracht van de stedelijke keten naar de wijk gaan we organiseren door middel van een terugvalpreventieplan. Onderdeel van het terugvalpreventieplan zijn de afspraken over wat de cliënt, het netwerk en de betrokken professionals het beste kunnen doen bij een dreigende crisis. De inzet ter voorkoming van terugval dient te resulteren in 60% minder terug val in 2020.

Met de actiesporen werken we toe naar een situatie waarin alle mensen ongeacht de hulpvraag kunnen worden voorzien van een passend ondersteuningsaanbod. De combinatie is dan ook van belang om de kanteling naar een thuis in de wijk gericht op participatie succesvol te laten zijn. Voor het slagen van de kanteling dient het netwerk in de wijk zo sterk georganiseerd te zijn dat mensen minder snel afglijden doordat signalen tijdig worden gesignaleerd en opgepakt. Dit is van belang voor de persoon zelf, maar ook voor de balans in de (doorstroom van de) keten voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. De mate waarin we de beoogde doelstelling behalen wordt gemonitord en jaarlijks weergegeven in de Wmo monitor.

Financiën

Het Koersbesluit wordt gefinancierd uit reguliere budgetten voor de Wmo. Het gaat daarbij om de jaarlijkse middelen voor de Maatschappelijke Opvang en de middelen voor de nieuwe Wmo-taak voor Beschermd Wonen. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van de reserve op de voorzieningen voor begeleid wonen in de Maatschappelijke Opvang (€ 3,6 miljoen) en de structurele € 2,3 miljoen coalitieakkoordmiddelen 2016-2018 bestemd voor de bevordering van de door- en uitstroom uit de Maatschappelijke Opvang. De combinatie van inspanningen moeten resulteren in een (structurele) besparing van € 7,4 miljoen in 2018. De budgetten zijn echter onder voorbehoud vanwege mogelijke herverdeling van middelen voor Beschermd Wonen onder alle 400 gemeenten.

Deel 1

Aanpak regio Amsterdam

– Thuis in de wijk –

Inleiding

Dit Koersbesluit schetst de kaders voor de zorg voor kwetsbare volwassen uit de regio Amsterdam die een beroep doen op de Maatschappelijke Opvang (MO) en Beschermd Wonen (BW) of een verhoogd risico lopen op instroom (de keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is afgebeeld in bijlage 1).

Hierbij borduren we voort op de resultaten die de afgelopen tien jaar zijn bereikt met het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2006-2014 en wordt de vertaling gemaakt van het meerjarenbeleidsplan sociaal domein 2015-2018 en het 'Koersbesluit Amsterdamse Zorg: Noodzaak voorop' naar het specialistische aanbod van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Na twee perioden van vier jaar plan van aanpak Maatschappelijke Opvang is er een nieuwe fase aangebroken: met de uitbreiding van de Wmo (2015) hebben we de verantwoordelijkheid gekregen voor de opvang en bescherming van kwetsbare bewoners. De taak voor Beschermd Wonen is er hiermee bij gekomen.

Het Koersbesluit beschrijft de richting en beoogt de koers te zetten naar een flexibel zorgstelsel. Belangrijk onderdeel hierbij is het organiseren van de samenhang tussen de basisvoorzieningen, wijkteams en het specialistische aanbod waar de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen onderdeel van uit maken. Van hieruit kunnen we invulling geven aan de ambitie om:

Mensen[1] een passend thuis te bieden waar ze gegeven hun perspectief[2] het beste tot participatie komen.

Om deze ambitie te realiseren zet de regio Amsterdam samen met haar partners in op een set van maatregelen langs drie actiesporen:

- Versterken van de aanpak gericht op het voorkomen van instroom door middel van het tijdig signaleren en interveniëren indien er sprake is van risicofactoren en het vergroten van het aanbod voor relatief zelfredzame dak- en thuislozen.
- We bieden mensen een passend thuis in combinatie met flexibele begeleiding gericht op participatie in de wijk.
- We borgen de uitstroom om te voorkomen dat mensen terugvallen.

[1] Onder mensen verstaan we de groep kwetsbare volwassenen uit de regio Amsterdam.

[2] Onder perspectief verstaan we de woonplek waar we verwachten dat iemand gezien zijn talenten en mogelijkheden uiteindelijk terecht gaat (en kan) komen. Deze kanteling heeft als voordeel dat mensen minder verhuisbewegingen hoeven te maken en creëert tevens hoop om door te gaan en te blijven werken aan een positief levensperspectief (Wolf, 2012; VNG, 2015). In actielijn 2, maatregel 9 wordt toegelicht hoe we het perspectief van mensen willen bepalen.

Totstandkoming

Het Koersbesluit is een integraal plan, waarvan gerelateerde beleidsvelden, zoals wonen, armoede, participatie en zorg voor het gezin onderdeel uitmaken. Dit is een bewuste keuze. De ambitie kan enkel worden gerealiseerd vanuit een integrale aanpak. Om deze reden is het Koersbesluit naast de regiogemeenten Amstelveen, Uithoorn, Aalsmeer, Ouder-Amstel en Diemen tot stand gekomen in samenwerking met aanbieders Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, GGZ, (L)VB sector, woningcorporaties, zorgverzekeraars en cliëntvertegenwoordiging. De volgende stap is het gezamenlijk vormgeven van de vertaling van de ambitie naar uitvoeringsplannen.

Leeswijzer

Het Koersbesluit bestaat uit drie delen.

In **deel een** wordt de regioaanpak 'Thuis in de wijk' beschreven. Ook wordt een toelichting gegeven op de belangrijke trends die van invloed zijn op het zorgdomein en bij de bepaling van het toekomstperspectief een rol hebben gespeeld.

In **deel twee** worden de maatregelen genoemd die nodig zijn om de beoogde doelstelling te realiseren. De maatregelen zoals beschreven in deel twee hebben betrekking op de gemeente Amsterdam. De regiogemeenten zorgen voor de vertaling van de algemene doelstelling naar lokaal preventief beleid. Daar waar het gaat over locaties voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen in de regiogemeenten wordt de uitvoering uitgevoerd door de gemeente Amsterdam. De afspraken die hierover zijn gemaakt zijn weergegeven in het hoofdstuk samenwerking.

In **deel drie** wordt toegelicht welke randvoorwaarden noodzakelijk zijn voor de realisatie van de ambitie, hoe de voortgang van de ambitie wordt gemonitord en de wijze waarop dit wordt gefinancierd.

Trends en ontwikkelingen

Het zorglandschap is ingrijpend aan het veranderen. De gemeenten hebben de verantwoordelijkheid gekregen voor een grotere doelgroep, er ontstaan nieuwe groepen daklozen en er is sprake van nieuwe inzichten met betrekking tot herstel. Tegelijkertijd gaan deze ontwikkelingen gepaard met financiële onzekerheid. De genoemde ontwikkelingen worden hieronder nader toegelicht, omdat zij richtinggevend zijn voor de uitgangspunten in de regioaanpak 'Thuis in de wijk'.

Ontwikkelingen in de aanpak voor kwetsbare personen

De afgelopen jaren zijn er in de regio Amsterdam goede resultaten geboekt met het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2006-2014. In de eerste jaren (2006-2010) werden vele dak- en thuislozen van straat gehaald, en lag de nadruk op het in zorg krijgen en houden van deze doelgroep. De betreffende daklozen kregen een integraal aanbod op het gebied van huisvesting, inkomen, schuldhulpverlening, dagbesteding en medische, psychosociale en psychische zorg. Ten behoeve van dit integrale aanbod is een stedelijke aanpak georganiseerd waarin alle betrokken partijen samenwerken. Uit de evaluatie 'plan van aanpak Maatschappelijke Opvang in de vier grote steden' blijkt dat deze aanpak heeft geresulteerd in minder daklozen op straat, verlaging van het aantal uithuiszettingen en een afname van overlast[3].

In de tweede fase, van 2010-2014, lag de nadruk op het voorkomen van dakloosheid en het bevorderen van herstel. Ook in deze fase zijn vele dak- en thuislozen van straat gehaald en opgevangen in een van de instellingen voor Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen. Uit de evaluatie van het plan van aanpak blijkt echter dat we gedurende deze jaren dak- en thuislozen te weinig een duurzaam vervolgtraject hebben kunnen bieden.

[3] Tuynman, M. &Planije, M. (2014). Het kan dus!. Utrecht: Trimbos-Instituut

Het is duidelijk geworden dat het bieden van onderdak aan en het in zorg brengen van mensen veel makkelijker te beïnvloeden is dan het voorkomen dat mensen dakloos worden of bewerkstelligen dat mensen met kwetsbaarheden weer zelfstandig gaan wonen en participeren in de maatschappij.

Dat we mensen onvoldoende een vervolgtraject hebben kunnen bieden blijkt ook uit de stagnatie in de door- en uitstroom van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Eind 2015 stonden er 522 mensen op de wachtlijst voor de Maatschappelijke Opvang en 534 voor Beschermd Wonen. De gemiddelde wachttijd voor een plek in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is een jaar, de inhoud van dit gemiddelde varieert van zes maanden tot tweeënhalf jaar. Ook de uitstroom uit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen naar een woning stagneert. De wachttijd voor een woning stijgt sinds 2012, ondanks een hoger aantal geleverde woningen vanaf 2013.

FIGUUR 1: ONTWIKKELING IN AANTAL AANMELDINGEN

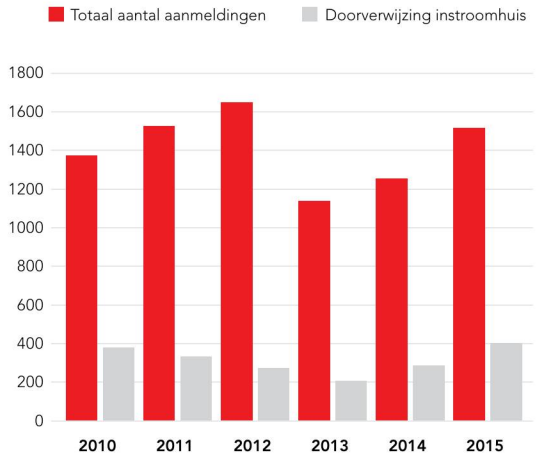

De stagnatie in de keten kent een aantal oorzaken[4]:

- De schuldenpositie van de kwetsbare burgers: het op orde hebben van financiën is een voorwaarde voor uitstroom naar een zelfstandige woonplek.
- Onvoldoende focus op zelfstandigheid en bevordering van participatie doordat de focus sterker ligt op het in traject brengen van mensen.
- De beschikbaarheid van woonplekken is in Amsterdam altijd al een beperkende factor geweest. De afgelopen jaren is tevens de behoefte aan woningen voor statushouders (erkende vluchtelingen) groter geworden. Hierdoor is het aantal beschikbare woonplekken voor kwetsbare groepen nog meer onder druk komen te staan.

Naast de druk op de door- en uitstroom zien we dat de druk op de voorkant van de keten ook toeneemt. Het aantal aanmeldingen is in 2015 ten opzichte van eerdere jaren gestegen met 21%, zoals weergegeven in figuur 1. Deze toename heeft betrekking op zowel het aantal mensen met complexe problematiek als het aantal mensen dat relatief zelfredzaam is. Binnen de G4 zien we dat er sprake is van een toename van het aantal mensen dat dakloos wordt als gevolg van sociaal-economische problemen.

Bredere verantwoordelijkheid voor de gemeente

De inzet vanuit het plan van aanpak richtte zich op de Maatschappelijke Opvang. Sinds 2015 hebben de gemeenten echter een bredere verantwoordelijkheid gekregen. Delen van de voormalige AWBZ, de participatiewet en de jeugdwet zijn gedecentraliseerd naar de gemeente. Met de nieuwe Wmo hebben gemeenten de taak gekregen om maatschappelijke ondersteuning te organiseren voor hun burgers. Het organiseren van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is een onderdeel van deze ondersteuning.

Beschermd wonen viel tot 2015 onder de vroegere Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

De verantwoordelijkheid voor ondersteuning vanuit de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de nieuwe Wet langdurige zorg (Wlz) ligt bij respectievelijk de zorgverzekeraars en het Rijk. Bij de Zvw gaat het om extramurale behandeling en verblijf met behandeling tot drie jaar en bij de Wlz om verblijf met behandeling langer dan drie jaar. Voor de regio Amsterdam betekent de uitbreiding van de verantwoordelijkheid met Beschermd Wonen meer dan een verdubbeling van de capaciteit, zoals is weergegeven in figuur 2.

Naast de uitbreiding van de verantwoordelijkheid van de gemeente met Beschermd Wonen vinden er verschillende ontwikkelingen plaats in de GGZ en forensische zorg die van invloed zijn op het zorglandschap:

- De GGZ heeft met het Rijk afgesproken dat in 2020 het aantal bedden met eenderde wordt teruggebracht ten opzichte van het niveau van 2008. Dit betekent dat zowel het aantal bedden dat wordt gefinancierd uit de Wlz (bedden waar men langdurig verblijft) als het aantal bedden dat wordt gefinancierd uit de Zorgverzekeringswet (voor kortere opnames) afneemt. Deze ontwikkeling leidt tot een kortere opnameduur van mensen uit de regio Amsterdam. Kwetsbare mensen worden minder snel opgenomen en áls het gebeurt, zijn zij sneller weer thuis in de wijk. Om deze beweging op te vangen wordt de ambulante specialistische GGZ in de wijk versterkt om mensen in een ambulant kader een behandeling te kunnen bieden.

FIGUUR 2: TOTAAL AANTAL PLAATSEN KETEN MAATSCHAPPELIJKE OPVANG EN BESCHERMD WONEN VANAF 2015

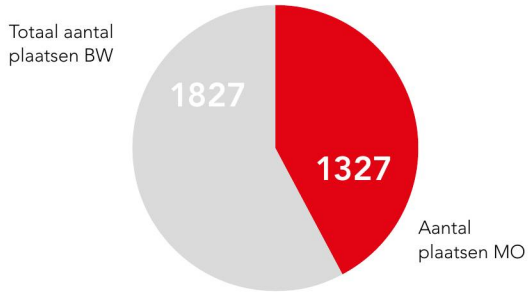

[4] Tuynman, M. &Planije, M. (2014). Het kan dus!. Utrecht: Trimbos-Instituut

- In de forensische zorg, waar mensen met een psychiatrische aandoening binnen een justitiële instelling verblijven, vinden budgetverlagingen plaats die leiden tot een kortere opnameduur.

In het streven naar samenhang is het van belang dat de continuïteit wordt geborgd indien er sprake is van overgang van de GGZ of forensische zorg naar de Wmo.

Regiogemeenten zelf verantwoordelijk voor het leveren van Opvang en Beschermd Wonen

De nieuwe Wmo heeft ook invloed op de relatie centrumgemeente en regiogemeenten. Met ingang van 2015 is de centrumgemeentefunctie van de gemeente Amsterdam vervallen. De nieuwe wet bepaalt dat alle gemeenten ieder als eerste zelf verantwoordelijk zijn voor het leveren van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen aan hen die zich bij hen melden en die hiervoor in aanmerking komen. Ondanks het formele wegvallen van de centrumfunctie hebben de regiogemeenten de gemeente Amsterdam ook vanaf 2015 gemandateerd voor de uitvoering van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. In de toekomst dient gekeken te worden op welke wijze de samenwerking en verantwoordelijkheden van de gemeenten invulling krijgen.

Vanuit de Rijksoverheid wordt de voorkeur gegeven om op termijn de centrumgemeenteconstructie af te schaffen. Dit is ook de strekking van het advies van de commissie Toekomst Beschermd Wonen[5]. Deze commissie adviseert om:

- Per 2017 de verantwoordelijkheid voor Beschermd Wonen geheel bij alle gemeenten te beleggen.
- Hiertoe ook vanaf dat jaar de beschikbare middelen stapsgewijs te verdelen over alle gemeenten.
- Gemeenten op te dragen zelf (nieuwe) samenwerkingsverbanden aan te gaan.

[5] VNG (12 november 2015). Rapport van Beschermd Wonen naar een beschermd thuis. Den Haag: VNG.

Ontwikkelingen in het denken over herstel en de verschuiving van exclusie naar inclusie

Naast uitbreiding van verantwoordelijkheden stuurt de nieuwe Wmo op inhoudelijke vernieuwing, waarbij eigen kracht en zelfredzame burgers centraal staan. Dit beeld komt overeen met recente wetenschappelijke inzichten en aanbevelingen gericht op een verbeterde aanpak voor kwetsbare volwassenen, zoals het advies van de Commissie Toekomst Beschermd Wonen. De commissie stelt de sociale inclusie van mensen met een psychische kwetsbaarheid als voorwaarde voor herstel. De commissie benoemt acht randvoorwaarden om tot de gewenste sociale inclusie te komen:

- Versterken van zelfmanagement, ervaringsdeskundigheid en informele zorg
- Garanderen van langdurige begeleiding met flexibele intensiteit
- Een breed arsenaal van beschikbare en betaalbare wooneenheden en woonvarianten
- Laagdrempelige toegang tot zorgfuncties
- Duurzaam samenwerken tussen gemeenten en zorgverzekeraars
- Borgen van kwaliteit en vraaggerichtheid van ondersteuning

Het advies is in lijn met aanbevelingen die worden gedaan in de evaluatie van het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2006-2014. Aanbevolen wordt om het daklozenbeleid meer te richten op huisvestings- en armoedeproblematiek, waarbij de ondersteuning van kwetsbare mensen gericht is op een zo zelfstandig mogelijk leven.

In de praktijk zien we dat deze inzichten al leiden tot veranderingen in diverse sectoren. Zo ook binnen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, zoals bijvoorbeeld bij Housing First (Discus)[6], de GGZ en de LVB-sector.

[6] Discus verhuurt woningen aan dak- en thuislozen in combinatie met ondersteuning in wonen en leven. De maatschappelijke ondersteuning is gericht op het behouden van de woning en van daaruit werken aan psychische en maatschappelijke rehabilitatie. Discus Amsterdam is gebaseerd op het Amerikaanse model 'housing first'.

Zo concludeerde de landelijke taskforce op het gebied van GGZ in het rapport "*Over de brug*"[7] dat er meer mogelijk is op het gebied van herstel bij mensen met Ernstige Psychiatrische Aandoeningen (EPA) en dat de ambities voor deze groep mensen omhoog kunnen. Dit heeft geleid tot afbouw van het aantal bedden en verkorting van de opnameduur.

Ook uit de evaluatie van Housing First Discus in Amsterdam en andere internationale steden blijkt dat de helft van de mensen met ernstige psychische kwetsbaarheid geheel of gedeeltelijk herstellen vanuit een dergelijke (zelfstandige) woonvorm[8]. Bij dakloze mensen met een combinatie van ernstige psychische kwetsbaarheid, verslavingsproblematiek en psychosociale problemen is het perspectief op herstel over het algemeen gunstig[9].

Op het moment dat we deze beweging doorzetten betekent dit dat er op den duur steeds meer wordt afgeweken van de traditionele zorgroute binnen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. De traditionele route kent meestal een aantal stappen: **a)** opvang in een laagdrempelige voorziening, **b)** verblijf in een crisis of 24-uursvoorziening en Beschermd Wonen, en **c)** van daaruit (indien mogelijk) doorstroming naar (begeleid) zelfstandig wonen. De geëigende route betekent het stap voor stap beklimmen van de traditionele route volgens de 'woonladder', met als doel een zo zelfstandig mogelijk bestaan.

De nieuwe inzichten benadrukken dat het 'woonladder' model in potentie een hospitaliserende invloed heeft doordat mensen zich leren aanpassen aan het zorgregime en zo verleren om zelfstandig keuzes te maken. Veel mensen verlaten de residentiële zorg hierdoor niet, wat zorgt voor toenemende druk op de opvang. Wanneer we gaan handelen volgens de nieuwe perspectieven, krijgen mensen direct maximale zelfstandigheid in verhouding tot het perspectief van de persoon. De gedachte is dat de kwetsbare mensen vanaf het begin de regie krijgen over hun woonsituatie. Daarbij krijgen zij begeleiding die helpt hun participatie te bevorderen.

Meer aandacht voor verwarde personen

De verschuiving naar eigen kracht, zoals onder andere centraal staat in de Wmo, doet een groot beroep op de dragende samenleving. We vragen burgers om te zorgen voor hun medemens in de vorm van bijvoorbeeld buddy- en mantelzorg. Voor het welslagen van de inclusieve samenleving is het van groot belang dat mensen vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen niet anders worden beschouwd dan andere mensen, hooguit hebben zij meer ondersteuning voor bepaalde zaken nodig. Er dient hierbij echter rekening te worden gehouden met de toegenomen negatieve aandacht voor verwarde personen. Hiervoor is het van groot belang om de kennis bij hulpverleners en omgeving over mensen met een GGZ-achtergrond of een andere aandoening waarbij verward gedrag op kan treden te vergroten om hiermee negatieve beeldvorming en stigmatisering tegen te gaan.

De ambitie en de actiesporen die worden geformuleerd in dit Koersbesluit vallen volledig samen met de doelstellingen en aanbevelingen (bouwstenen) die het landelijke aanjaagteam Verwarde Personen heeft geformuleerd in haar tussenrapportage van 19 februari jl. In de sluitende aanpak Verwarde Personen Amsterdam die in concept gereed zal zijn in de zomer, worden deze 3 actiesporen dan ook integraal opgenomen. De focus binnen het plan zal liggen op Zorgtoeleiding en Triage (vroegsignalering, tijdige interventie en warme overdracht maken hier onlosmakelijk deel van uit).

[7] Kenniscentrum Phrenos. (2014). Over de Brug. Utrecht: kenniscentrum Phrenos.

[8] Wolf, J., Maas, M., Al Shamma, S. (2012). Discus Amsterdam: Housing First. Evaluatie van de werkzaamheid: samenvatting van resultaten. Nijmegen: Impuls onderzoekscentrum.

[9] Uit onderzoek in de Verenigde Staten naar Housing First blijkt dat in Housing First groep het percentage klanten dat na verloop van tijd nog gehuisvest was aanmerkelijk hoger was dan bij de controle groep. In Canada en Frankrijk zijn deze resultaten recent gerepliceerd.

Toekomstperspectief

De nieuwe verantwoordelijkheden bieden kansen om de aanpak gericht op kwetsbare volwassenen met meervoudige problematiek te versterken en om anders om te gaan met zorg- en woonvraagstukken van mensen uit de regio Amsterdam. We hebben als gemeenten sinds de decentralisaties meer verantwoordelijkheden en meer bevoegdheden. Het is belangrijk dat we onze nieuwe verantwoordelijkheden benutten om de begeleiding en ondersteuning voor mensen uit de regio Amsterdam te verbeteren.

De komende jaren werken we in de regio Amsterdam dan ook toe naar de ambitie *om mensen gegeven hun perspectief een passend thuis te bieden waar ze het beste tot participatie*[10] *komen*. Om deze ambitie te realiseren stellen we de volgende uitgangspunten centraal:

Maatwerk – 'Van doelgroepen en aanbod naar behoefte en het perspectief van mensen'

Door de uitbreiding van de verantwoordelijkheid voor Beschermd Wonen en de algemene toename van aanmeldingen, is het profiel van mensen die zich melden bij de Centrale Toegang meer divers geworden. De toegenomen verscheidenheid in de populatie biedt aanleiding om niet langer in doelgroepen en aanbod te denken maar in behoefte en het perspectief en het aanbod hierop af te stemmen. De burger maakt samen met formele en informele zorg een plan op basis van het eigen verhaal en mogelijkheden en hij/zij kan hier ook op aangesproken worden.

Plaatsen op perspectief – 'van zelfstandigheid als beloning naar zelfstandigheid als basisrecht'

Om invulling te geven aan maatwerk stellen we het perspectief centraal. Het uitgangspunt hierbij is zoveel mogelijk zelfstandigheid en eigen kracht. Dit betekent per persoon wat anders. Maatwerk kan nodig zijn in de context van een intramurale voorziening voor Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen, maar wordt bij voorkeur geleverd in de vorm van begeleiding bij zelfstandig wonen[11]. Het woningaanbod wordt gecombineerd met een flexibel zorgaanbod gericht op versterking van de zelfredzaamheid en ontwikkeling van het netwerk. Daarnaast krijgt iedereen een zorg- en woonarrangement dat gezien zijn beperkingen en mogelijkheden het meeste perspectief biedt op participatie. Er is aandacht voor alle leefgebieden en hun samenhang.

In de wijk en met de wijk – 'Van exclusie naar inclusie'

Het wonen vindt plaats in de wijk. Zelfstandig wonen in de wijk betekent dat mensen zoveel mogelijk deel uitmaken van het gewone maatschappelijke verkeer. Dit betekent dat de woon- en zorgbehoefte wordt vervuld in de wijk in een context van familie, vrienden, formele en informele zorg. Waar mogelijk wordt de omgeving zoveel mogelijk betrokken, hersteld en of opgebouwd en worden zelfsturing en initiatieven in eigen beheer gestimuleerd. Professionals anticiperen op verschillende oplossingsmogelijkheden, bij voorkeur zo dicht mogelijk bij het huis van de persoon.

[10] Onder participatie verstaan we het vermogen om mee te doen in de maatschappij. Belangrijke condities voor participatie zijn: gezondheid, burgerschap en zelfmanagement, stabiel wonen, stabiele financiën, dagstructuur, dag activering, leren en opleiden (Haken, A. &Winsemius, A. (2010). Participatie Ontward. Utrecht: Movisie.

[11] Het zelfstandig wonen heeft betrekking op de vorm. Over het algemeen zal de persoon in het begin van zijn/haar zorgtraject geen zelfstandig contract met de woningverhuurder hebben. In plaats daarvan zal een instelling de woning huren van de corporatie en deze onderverhuren.

Meer zorg, minder middelen: een gezamenlijke verantwoordelijkheid

Wanneer de woon- en zorgbehoefte wordt vervuld in en met de wijk betekent dit dat we (de gemeente, maar ook het netwerk) gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het realiseren van een aanbod dat gericht is op participatie. Om dit te kunnen bewerkstelligen werken wij vanuit meerjarenafspraken met ambities en duidelijk perspectief voor onze partners, waarop wij elkaar kunnen aanspreken.

Koerswijziging

De realisatie van deze uitgangspunten vereist veranderingen in de wijze waarop de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen op dit moment is georganiseerd:

- Aansluiten bij de behoefte en het perspectief van mensen vanuit het uitgangspunt 'zo zelfstandig mogelijk wonen' betekent een verschuiving van intramuraal naar extramuraal. Dit betekent dat we de komende vier jaar de 24-uursvoorzieningen afbouwen en het begeleid (zelfstandig) wonen in de wijk uitbreiden.
- De verschuiving van het bieden van zorg binnen de muren van de instellingen naar woonplekken in de wijk maakt het noodzakelijk om de basisvoorzieningen, wijkteams, informele zorg en specialistische aanbod vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen meer in samenhang te organiseren. Op dit moment hebben we te maken met gescheiden aanpakken voor kwetsbare mensen. Op centraal stedelijk niveau hebben we een aantal aanpakken ingericht voor zorg en verblijf. In de wijk zijn verschillende wijkteams tot stand gebracht voor diezelfde mensen.

Om kwetsbare mensen effectief te ondersteunen met een aanpak gericht op participatie willen we de verschillende aanpakken beter positioneren ten opzichte van elkaar. Op de lange termijn betekent dit dat we de bestaande schotten tussen de stedelijke aanpakken en de gebiedsgerichte wijkteams steeds meer verdwijnen. Wanneer we deze twee werelden meer in samenhang organiseren wordt het flexibel op- en afschalen tussen ambulante ondersteuning en specialistische zorg vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen mogelijk gemaakt. Hiermee wordt het mogelijk om mensen met een lichte of zware hulpvraag te allen tijde te voorzien van passend aanbod.

FIGUUR 3: VISUALISATIE TOEKOMSTIGE BEWEGINGEN

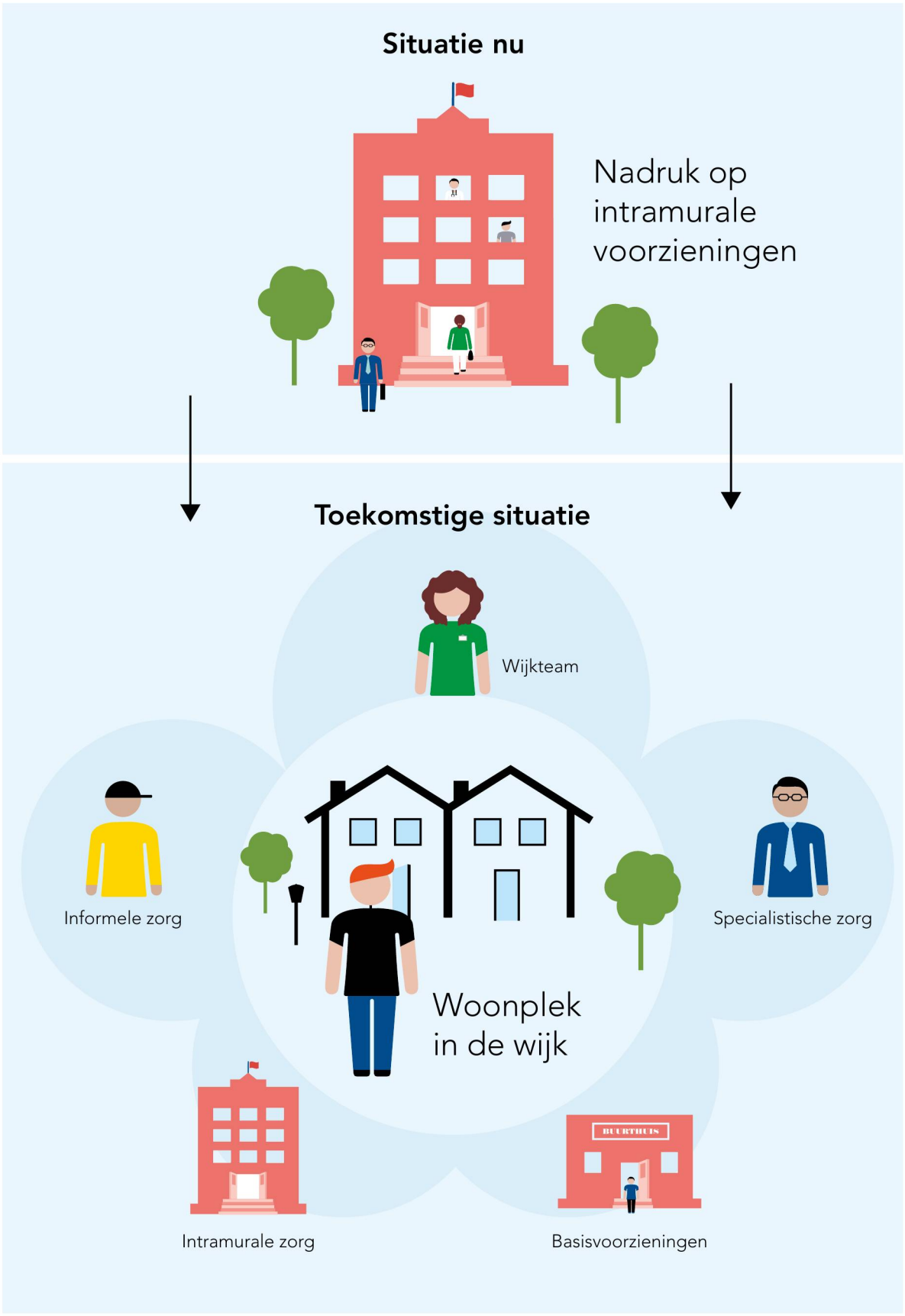

De actiesporen

De realisatie van de ambitie *om mensen gegeven hun perspectief een passend thuis te bieden waar ze het beste tot participatie komen* vraagt om een verbreding van de huidige scope van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Daar waar de focus de afgelopen jaren lag op de opvang van mensen (2), verbreden we deze focus nu met vroegsignalering en vroeginterventie (1) en transitieondersteuning (3). In de onderstaande figuur[12] is de scope van het Koersbesluit weergegeven en vertaald naar de drie actiesporen.

Actiespoor 1
Voorkomen van instroom

Het eerste deel van de opgave richt zich op het beperken van de instroom in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen door in te zetten op vroegsignalering en vroeginterventie bij mensen met een verhoogd risico op instroom. De nadruk ligt hierbij op het tijdig signaleren van risicofactoren en het eerder inzetten van effectieve instrumenten. Daarnaast ondersteunen we relatief zelfredzame dak- en thuisloze mensen. Het toerusten van mensen om op eigen kracht tot passende oplossingen te komen neemt hierbij een belangrijke plaats in. Op het moment dat mensen (tijdelijk) begeleiding nodig hebben in een intramurale setting wordt er warm overgedragen naar de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen om continuering van begeleiding te garanderen.

Actiespoor 2
Bevorderen van participatie

Voor mensen met meervoudige problematiek organiseren we opvang of begeleiding vanuit de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen. Uitganspunt hierbij is het organiseren van opvang en begeleiding in aansluiting op de mogelijkheden en behoeften van de persoon. Binnen actiespoor twee zetten we in op het vergroten van mogelijkheden voor maatwerk.

[12] Onder wijkteams verstaan we alle gebiedsgerichte georganiseerde wijkteams zoals de wijkzorgnetwerken, Samen DOEN, de Ouder en Kind teams, FACT teams en de activeringsteams.

FIGUUR 4: SCOPE MAATSCHAPPELIJKE OPVANG EN BESCHERMD WONEN

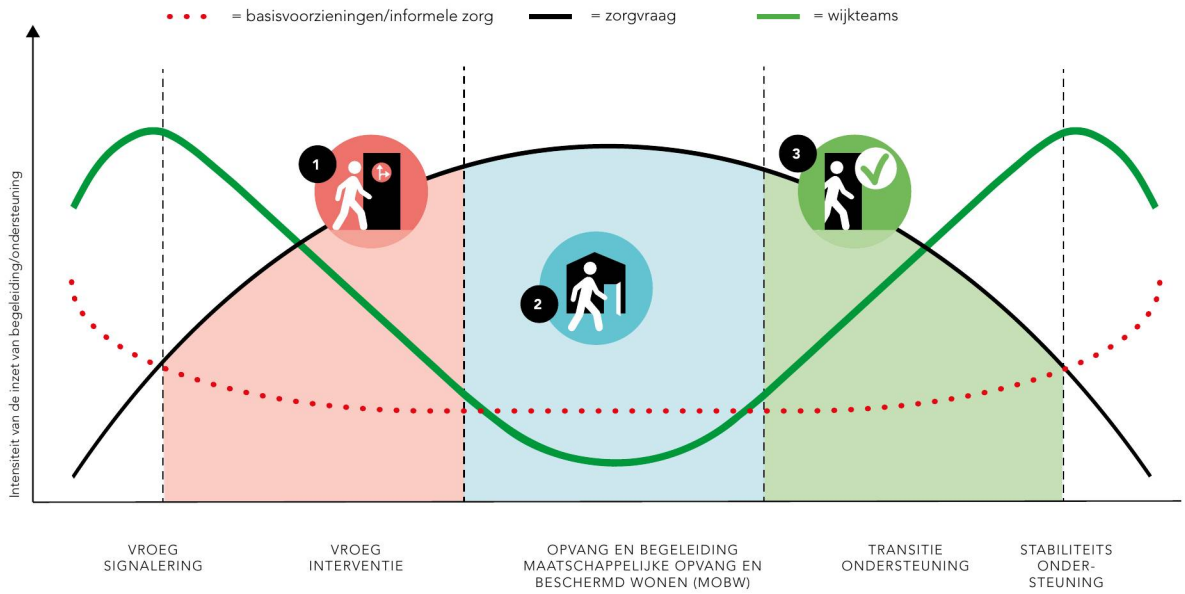

Op het gebied van wonen betekent dit dat we mensen plaatsen op basis van hun perspectief in plaats van de huidige route volgens de 'woonladder'. Gedurende het traject voert iemand zelf de regie en wordt de verbinding gezocht met de wijk.

Actiespoor 3
Borgen uitstroom

Het derde deel van de opgave start op het moment dat de begeleiding wordt overgedragen aan de wijkteams en mensen een woning krijgen met een contract op eigen naam. Op het moment dat mensen uitstromen is het van belang dat de herwonnen zelfredzaamheid wordt geborgd. Er wordt aangesloten op het trajectplan en de verbinding met de wijk zoals gedurende het traject in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen op gang is gebracht. De basisvoorzieningen, wijkteams en corporaties en vooral het informele netwerk houden vinger aan de pols. Wanneer iemand dreigt terug te vallen worden signalen tijdig opgevangen door de cliënt, het eigen netwerk en betrokken professionals en bestaat er de mogelijkheid om snel en flexibel extra (specialistische) begeleiding in te zetten.

De combinatie van de actiesporen is noodzakelijk om de kanteling naar 'een thuis in de wijk gericht op participatie' succesvol te laten zijn. Voor het slagen van de kanteling dient het netwerk in de wijk zo sterk mogelijk georganiseerd te zijn, opdat mensen minder afglijden doordat signalen tijdig worden gesignaleerd en opgepakt. Dit is van belang voor de persoon zelf, maar ook voor de druk op de keten. De keten heeft baat bij een goede balans tussen de in- en uitstroom, om te voorkomen dat inspanningen in de keten teniet worden gedaan door beperkte uitstroommogelijkheden of stagnatie aan de voorkant. Actiespoor een richt zich op het verminderen van de instroom in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, door mensen met een verhoogd risico op instroom in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen tijdig te voorzien van toegesneden aanbod. De aanpak dient te resulteren in een afname van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

De urgentie voor de preventieve inzet wordt versterkt door de toename van het aantal mensen dat een beroep doet op de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen. Voor de Maatschappelijke Opvang hebben zich in 2015 1517 mensen aangemeld, in 2014 waren dit nog 1252 mensen (een toename van 21%). In het hoofdstuk 'Trends en Ontwikkelingen' is geschetst dat het hierbij gaat om zowel mensen met een verminderde zelfredzaamheid (en in aanmerking komen voor de MOBW), als een nieuwe groep dak- en thuislozen die relatief zelfredzaam zijn. De preventieve aanpak is dan ook van belang om de instroom van beide groepen te beperken.

Deel 2

Wat gaan we doen?
– van uitgangspunten naar maatregelen –

Actiespoor 1
Voorkomen van instroom

Voorkomen dat mensen het vermogen om te participeren in de maatschappij verliezen en hiermee afhankelijk worden van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Actiespoor een richt zich op het verminderen van de instroom in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, door mensen met een verhoogd risico op instroom in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen tijdig te voorzien van toegesneden aanbod. De aanpak dient te resulteren in een afname van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

De urgentie voor de preventieve inzet wordt versterkt door de toename van het aantal mensen dat een beroep doet op de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen. Voor de Maatschappelijke Opvang hebben zich in 2015 1517 mensen aangemeld,

Doelstelling actiespoor 1

Daling van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen met 20%.

874 **699***

* Gemeten wordt het aantal personen dat nieuw in de keten MO/BW komt, dus exclusief doorstroom.

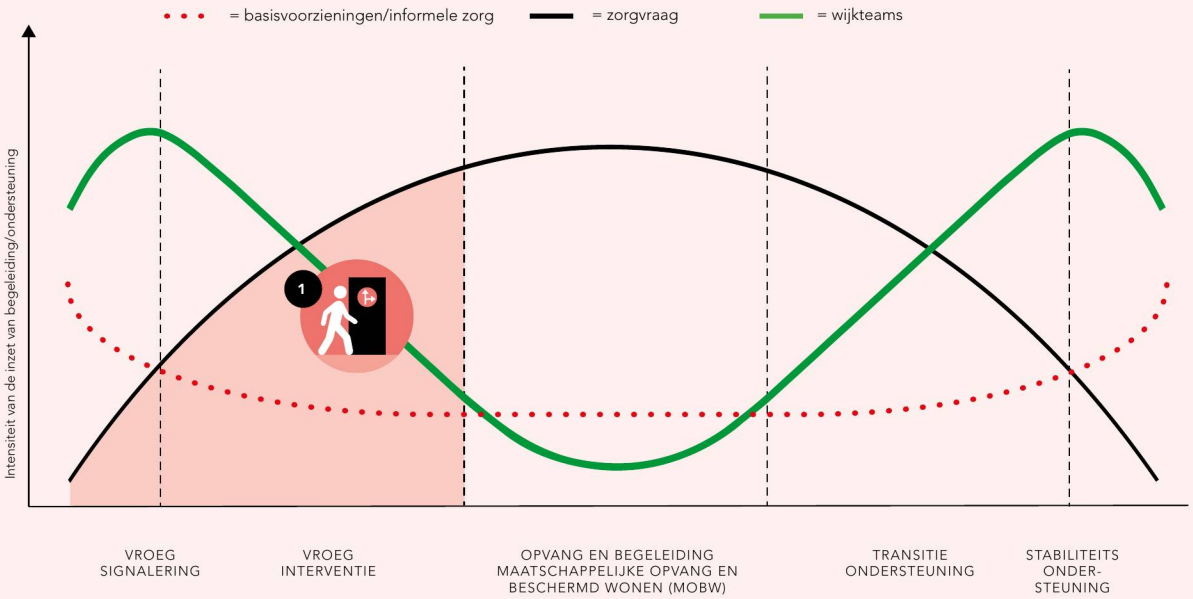

in 2014 waren dit nog 1252 mensen (een toename van 21%). In het hoofdstuk 'Trends en Ontwikkelingen' is geschetst dat het hierbij gaat om zowel mensen met een verminderde zelfredzaamheid (en in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen), als een nieuwe groep dak- en thuislozen die relatief zelfredzaam zijn.
De preventieve aanpak is dan ook gericht op twee groepen: relatief zelfredzame mensen met een verhoogd risico op instroom en dak- en thuislozen die relatief zelfredzaam en hierdoor niet in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen.

Voor de mensen met een verhoogd risico zetten we in op het versterken van de vroegsignalering (1) en vroeginterventie (2) in de wijk. Voor de mensen die uiteindelijk toch een vorm van opvang in de keten van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen nodig hebben organiseren we een warme overdracht (3). De dak- en thuislozen die relatief zelfredzaam zijn en daarom niet voldoen aan de toegangscriteria voor de Maatschappelijke Opvang ondersteunen we bij het zelf in gang zetten van acties die hun situatie van dakloosheid moeten opheffen.

Ook organiseren we opvang (in het passantenpension) voor mensen die er niet in slagen om een oplossing te vinden, vanuit de opvang wordt de rust en ruimte geboden om toe te werken naar een structurele oplossing (4). Een belangrijk uitgangspunt bij deze preventieve inzet is dat oplossingen zoveel mogelijk worden gevonden op basis van eigen kracht. Dit betekent dat in alle gevallen wordt gekeken naar wat iemand zelf kan en waar een vorm van ondersteuning nodig is. De inzet vanuit actiespoor een draagt tegelijkertijd bij aan de sluitende aanpak Verwarde Personen waarbij tijdig signaleren en op tijd interveniëren van centraal staat.

Deze preventieve inzet is de verantwoordelijkheid van de verschillende professionals in de wijk. Om ervoor te zorgen dat mensen tijdig worden voorzien van een passend hulpaanbod is het van belang dat alle voorzieningen – van basis tot maatwerk, van huisarts tot specialistische behandeling en van vrijwilligers tot beroepskrachten – hun rol nemen. De stadsdelen vervullen een rol in de preventie en signalering vanuit de basisvoorzieningen (zoals buurthuizen en welzijnswerk). De wijkteams (Samen DOEN, Om het kind, FACT-teams en de activeringsteams, wijkzorgnetwerken), klantmanagers, meldpunten zorg- en woonoverlast en woningcorporaties vervullen een rol bij het signaleren en ondersteunen van mensen met enkelvoudige en meervoudige problematiek. Het slagen van actiespoor een vereist effectieve samenwerking tussen het stadsdeel, informele zorg, woningbouwcorporaties, de wijkteams, wijkzorgnetwerken, de regiogemeenten en de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Op dit moment worden er in de wijk al diverse preventieve instrumenten ingezet. De komende jaren nemen we de tijd om samen gebiedsgericht te onderzoeken waar knelpunten en hiaten zitten en welke rol de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen kan spelen in de versterking dit aanbod. Op basis hiervan maken we afspraken over een effectieve positionering van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen in het totale ondersteuningsaanbod.

Doelgroep actiespoor 1

De prognose is gebaseerd op basis van de aantallen in 2015 zoals zijn opgenomen in de managementrapportage Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, monitor Wijkzorg en monitor Samen DOEN.

* Dit getal is een inschatting op basis van het aantal personen in Amsterdam met een daklozenuitkering.

** Dit zijn personen die beschikking hebben over een woning, maar wel ondersteuning of begeleiding krijgen van wijkzorg en Samen DOEN (voorportaal MOBW)

Wat gaan we doen?

Vroegsignalering in de wijk

Ter voorkoming van instroom in de keten is het van belang dat problemen tijdig worden herkend. Hiervoor is het noodzakelijk dat er meer bekendheid is over de risicofactoren die kunnen leiden tot instroom in de keten van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en bij welke gebieden deze risicofactoren (vaker) voorkomen. Met het inzicht in en de bekendheid over risicofactoren verkleinen we de kans dat problemen onnodig escaleren. Om de mogelijkheden voor vroegsignalering te vergroten zorgen we voor laagdrempelige inloopvoorzieningen waar mensen terecht kunnen met hun vragen. Deze inloopvoorzieningen vormen een belangrijke aanvulling op reguliere signaleringsplekken zoals bij bijvoorbeeld de huisarts.

1. We maken een risicoanalyse per gebied

Om inzicht te krijgen in de risicofactoren investeren we de komende jaren in het verkrijgen en analyseren van gebiedsgerichte informatie (zoals het aantal huisuitzettingen en het aantal schuldhulptrajecten) over de mensen die een beroep doen op de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en een verhoogd risico lopen. Op basis van deze informatie kunnen in de toekomst gerichte interventies per gebied worden uitgevoerd en kan tevens gevarieerd worden in de intensiteit van de inzet van specialistische zorg vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen in de wijk. De onderstaande maatregelen zijn hiermee geen statisch overzicht, maar een huidige stand van zaken. De komende jaren zullen we structureel op basis van analyses, onderzoek en signalen knelpunten agenderen en waar nodig met onze partners innovaties initiëren en aanwakkeren die voorkomen dat mensen een beroep doen op de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

2. We versterken de vindplaats van financiële spreekuren en bieden aanbod op maat

Een van de belangrijke risicofactoren is een verminderde economische positie. Op basis hiervan is in de evaluatie van het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2010-2014 de aanbeveling gedaan om het beleid meer te richten op het armoede vraagstuk. Om te voorkomen dat financiële problemen onnodig oplopen investeren we onder andere in laagdrempelige financiële inloopspreekuren. Bij deze spreekuren worden getrainde vrijwilligers ingezet om mensen extra ondersteuning te bieden tijdens het schuldhulpproces. Er zijn nu elf Grip op je geldspreekuren verspreid over de stad. Belangrijk uitgangspunt bij deze inzet is het vormgeven van een op maat gemaakt aanbod, waarbij de behoefte van het individu centraal staat. Om dit te bereiken is niet alleen kennis over de specifieke doelgroep noodzakelijk, maar met name de wijze waarop mensen worden benaderd. De financiële loketten en de activeringsteams vormen hiermee een belangrijke vindplaats voor mensen die nog niet in beeld zijn bij andere hulpverleners. Om signalen eerder op te pakken is aansluiting van de activeringsteams op de wijkteams van groot belang.

Vroeginterventie in de wijk

Naast het vergroten van de kennis over risicofactoren zetten we in op vroeginterventie indien er sprake is van risicofactoren. Vroeginterventie krijgt invulling vanuit twee invalshoeken. Op de eerste plaats kijken we hoe specialistische interventies vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen eerder ingezet kunnen worden om escalatie te voorkomen. Op de tweede plaats stimuleren we de verbinding tussen de verschillende partijen die een rol spelen bij het ombuigen van de neerwaartse spiraal, om hiermee te voorkomen dat mensen verder afglijden. Deze combinatie dient te resulteren in een ondersteuningsaanbod van waaruit we mensen zoveel mogelijk in de wijk ondersteunen.

3. We organiseren het flexibel op- en afschalen van hulpverlening in de wijk

Om invulling te geven aan versnelde intensieve hulpverlening in de wijk starten we een pilot waarbij we onderzoeken hoe effectieve samenwerking tussen de basisvoorzieningen, informele zorg, wijkteams, woningcorporaties, en de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen gerealiseerd wordt. Onderdeel van de pilot is het sneller en effectiever handelen indien er sprake is van risicofactoren.

Hiermee wordt de mogelijkheid gecreëerd om (tijdelijk) extra intensieve hulpverlening in te zetten. Het kan hierbij gaan om inzet specialistische begeleiding vanuit de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen, maar ook om een zwaardere vorm van budgetbeheer (zoals FIBU-light). De samenwerking in het gebied versterkt tegelijkertijd de uitwisseling van specialistische kennis over de mensen in de opvang en er buiten. In aansluiting op de pilots brengen wij samen met alle partijen die zich bezig houden met toeleiding naar zorg (waaronder ook de politie) in kaart wie zich met welke toeleiding bezighoudt en hoe we die toeleiding effectiever kunnen maken.

4. We zetten dwingende combinaties van hulpverlening in

Door samen te werken in de wijk worden dwingende combinaties van hulpverlening mogelijk, door bijvoorbeeld voorwaarden te stellen aan een woonplek zoals het accepteren van zorg. Op dit moment doen we hier ervaring mee op in een pilot ‘geregelde betaling’. Op 25 november 2015 is de samenwerkingsovereenkomst ‘geregelde betaling voorkomen woningontruiming’ ondertekend door de corporaties, de instellingen voor maatschappelijke dienstverlening en de gemeente Amsterdam.

Binnen de regels van de privacywetgeving worden Amsterdammers met twee maanden huurachterstand gemeld bij de gemeente Amsterdam. Er wordt gekeken of deze mensen een uitkering hebben. Indien dat het geval is, en wanneer de klant toestemming geeft, wordt de huur ingehouden op de uitkering en rechtstreeks overgemaakt aan de corporatie.
De klant krijgt tevens schuldhulp aangeboden via het project ‘schuldhulpverlening op locatie’, waarbij een klantmanager en schuldhulpverlening gezamenlijk de klant ondersteunen.

Een vergelijkbare combinatie wordt gemaakt op het moment dat mensen een briefadres aanvragen. Aanvragers met schulden die bereid zijn mee te werken aan een (schuld)hulptraject en die een bewijs kunnen tonen van beslaglegging door een deurwaarder, komen in aanmerking voor een briefadres, indien dat benodigd is om de uitkering te kunnen toekennen (of behouden).

5. We versterken de aanpak voorkomen uithuiszettingen

Om tijdig in te grijpen bij huurachterstanden wordt al enige tijd de methodiek ‘Vroeg er op af’ en ‘Er op af’ ingezet in de gemeente Amsterdam. In het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang 2006-2014 is er veel aandacht geweest voor het voorkomen van uithuiszettingen, wat heeft geresulteerd in een sterke afname van het aantal. De komende jaren willen we dit aantal verder laten teruglopen door te kijken hoe de verschillende partners beter kunnen samenwerken en welke arrangementen beschikbaar zijn om de huisuitzetting te voorkomen.

INTERVIEW

Voorkomen uithuiszetting

De Alliantie heeft een verplichting om woningen te leveren aan kwetsbare groepen in de samenleving. Hanna Segaar en Mary Bouterse werken voor deze woningbouwcorporatie. Zij hebben beroepsmatig geregeld met ontruimingen te maken. Toch gebeurt het in praktijk steeds minder. De corporatie probeert dit steeds vaker voor te zijn – door onder meer goede samenwerking met partners.

"Ontwikkelingen in de samenleving zien wij in ons werk direct terug", begint Mary haar verhaal. "De crisis. Bij steeds meer huurders liep de huurachterstand de afgelopen jaren flink op. Intussen schijnt de crisis voorbij te zijn, maar dat zien wij nog niet terug in onze betalingsachterstanden. Mensen wonen te duur. Er is een enorme vraag naar goedkopere huurwoning. Maar dat aanbod is er niet."

"Gelukkig leiden huurachterstanden maar in enkele gevallen tot ontruimingen. Het afgelopen jaar ongeveer tien keer. Zelf werk ik voor de afdeling overlast. Daar hebben we – denk ik – maar vijf keer ontruimd het afgelopen jaar. We proberen toch zoveel mogelijk eerder in te grijpen. Ontruimen is niet het beleid van de corporatie. Daarmee los je het probleem niet op", voegt Hanna toe.

"Vaak kunnen we nog iets doen om het te voorkomen. Mensen worden al actief door ons benaderd bij twee maanden huurachterstand. Eerst krijgen ze een brief. Een herinnering. En als dat niet helpt, een sommatie", legt Mary uit. "We werken nauw samen met de gemeente. Loopt een huurachterstand op, dan komt het team van 'Vroeg erop af' in actie. Ze gaan op huisbezoek en kijken ter plekke wat er aan de hand is. Kan er een betalingsregeling worden afgesloten? Heeft het huishouden extra hulp nodig? Op die manier wordt getracht, een verder oplopende huurschuld te voorkomen."

Bij een dreigende ontruiming komt het team 'Er op af' in actie. Al na drie maanden huurachterstand kan een vonnis tot ontruiming bij de rechter worden aangevraagd. Maar dat doet de Alliantie lang niet altijd. "Ook in dit geval doen we aan maatwerk", vertelt Mary. "Wat voor gezin is het? Zijn er kinderen bij betrokken, of oude mensen? Werkt de huurder mee? Is het mogelijk om een betalingsregeling te treffen? Dat wegen we allemaal mee. Komt het toch tot een ontruiming, dan wordt de hulpverlening ingeseind. Er zijn dan vrijwel altijd medewerkers van het Leger des Heils of HVO Querido beschikbaar, om te zorgen voor crisisopvang."

"We doen steeds meer om huurachterstand te voorkomen", gaat Mary verder. "Samen met WPI ontwikkelen we een preventief aanbod. Heeft iemand een uitkering? Dan kan de huurder ervoor kiezen, om het geld voor de huur rechtstreeks aan de woningbouw te laten overmaken."Er zijn goede contacten met WPI. Maar ook met andere hulpverleners in de stad. "Ik ben tevreden over de samenwerking met andere instanties en hulpverleners. We weten elkaar te vinden. En dat zie je: Het aantal ontruimingen is de afgelopen jaren fors omlaag gegaan", besluit Mary.

Warme overdracht van de wijk naar de keten Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen

De maatregelen tot dusver zijn gericht op het voorkomen van escalatie. Tegelijkertijd hebben we op dit moment te maken met een groeiende groep relatief zelfredzame dak- en thuislozen voor wie andere maatregelen noodzakelijk zijn. Voor de mensen die (tijdelijk) een vorm van opvang in de keten van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen nodig hebben organiseren we een warme overdracht. De warme overdracht is een overgangsmaatregel die dient bij te dragen aan de verbinding tussen het hulpverleningstraject voorafgaand aan de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en het traject erna. Op het moment dat flexibel op- en afschalen van hulpverlening in de wijk mogelijk is wordt het opschalen naar intensieve specialistische zorg of intramurale opvang in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen vanzelfsprekend in gezamenlijkheid bepaald.

6. We organiseren een warme overdracht tussen de wijk en de stedelijke keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

Warme overdracht betekent dat bij aanmelding zoveel mogelijk gegevens bekend zijn over de voorgeschiedenis van een persoon. Het betekent ook, dat degene die de persoon voorheen heeft begeleid samen met de persoon kan aangeven wat er heeft plaatsgevonden en waarom iemand het vermogen om zich te handhaven in de maatschappij heeft verloren en een beroep moet doen op de stedelijke keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Tegelijkertijd weten we dat het soms niet anders kan omdat mensen alles en iedereen zijn kwijtgeraakt of komen van buiten Amsterdam. Voor deze mensen is het van belang dat de Centrale Toegang toegankelijk is en mensen van hieruit kunnen worden verwezen naar een passend hulpaanbod.

Binnen Beschermd Wonen is deze warme overdracht op het moment van instroom al een gegeven en kunnen mensen alleen worden aangemeld via erkende verwijzers. Ook gezinnen kunnen alleen via een zorg- of welzijnsprofessional worden aangemeld bij het Centraal Meldpunt Dakloze Gezinnen. Om de warme overdracht ook binnen de Maatschappelijke Opvang te organiseren maken we de warme overdracht onderdeel van de pilots in de gebieden. In de pilots kijken we samen met de basisvoorzieningen, wijkteams en de instellingen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen keten wat hiervoor nodig is en maken we afspraken over de verschillende rollen en verantwoordelijkheden. De pilots dragen tevens bij aan het verbeteren van de zorgtoeleiding en triage gericht op het realiseren van de sluitende aanpak voor verwarde personen.

Ondersteuning van relatief zelfredzame dak- en thuislozen

De dak- en thuislozen die relatief zelfredzaam zijn en daarom niet voldoen aan de toegangscriteria voor de Maatschappelijke Opvang ondersteunen we bij het zelf in gang zetten van acties die hun situatie van dakloosheid moeten opheffen. De ondersteuning is op de eerste plaats gericht op het vinden van oplossingen. Daarnaast bieden we mensen de gelegenheid tot tijdelijke opvang om van hieruit te werken aan een passende oplossing. De maatregelen gericht op relatief zelfredzame dak- en thuislozen dienen te resulteren in een maximum van 50 buitenslapers op een gemiddelde winternacht in 2020. Vanzelfsprekend is onze inzet erop gericht om dit aantal zo laag mogelijk te houden. Het aantal van 50 moet daarmee gezien worden als een bovengrens.

7. We ondersteunen mensen bij het vinden van een oplossing

Dak- en thuislozen die niet voldoen aan de toegangscriteria voor de Maatschappelijke Opvang, worden bij de Centrale Toegang doorverwezen naar de maatschappelijke dienstverlening. De maatschappelijke dienstverlener ondersteunt mensen bij het vinden van een oplossing. Het gaat hierbij om maatwerk en integrale dienstverlening in samenwerking.

Denk hierbij aan schuldhulpverlening, het versterken

van het formele en informele netwerk van mensen of ondersteuning bij het vinden van een woonplek. Uit de analyse van de doorverwijzingen naar de maatschappelijke dienstverlening weten we dat veel mensen niet aankomen bij de hulpverlening. Om het ondersteuningsaanbod te verbeteren nemen we maatregelen gericht op versterking van de samenwerking tussen de Centrale Toegang, de klantmanager en de maatschappelijke dienstverlener. Daarnaast kijken we of het nodig is om het ondersteuningsaanbod op andere plaatsen, zoals bijvoorbeeld de inloophuizen, te versterken.

8. We verruimen de mogelijkheden voor een briefadres

Op dit moment komt een deel van de Amsterdammers niet in aanmerking voor een briefadres, namelijk diegenen die op één adres verblijven maar zich daar niet kunnen inschrijven. We verkennen de mogelijkheden voor het verruimen van de aanvraag van een briefadres voor bepaalde doelgroepen. Het briefadres is onder andere nodig voor het afsluiten van een zorgverzekering en een inschrijving in woningnet. Daarnaast biedt het briefadres gelegenheid om in contact te blijven met mensen, vinger aan de pols te houden en periodiek te bepalen of een vorm van ondersteuning nodig is.

9. We bieden gelegenheid tot opvang in het passantenpension

We bieden zelfredzame Amsterdammers met problemen op het gebied van inkomen en huisvesting, de gelegenheid om te zoeken naar een passende oplossing voor hun situatie vanuit een plek in één van de passantenpensions. Na een lichte screening op zelfredzaamheid, inkomen en binding met Amsterdam door de Centrale Toegang Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, kunnen dak- en thuislozen hier voor maximaal een half jaar een kamer huren waar zij ook overdag kunnen verblijven.

Een passantenpension biedt mensen de kans om in relatieve rust en met lichte ondersteuning, aan het oplossen van hun problemen te werken. Deze vorm van tijdelijke opvang is er op gericht om mensen zo snel mogelijk te voorzien van een passende oplossing, zodat instroom in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen wordt voorkomen.

10. We organiseren alternatieve opvang

We werken aan het vergroten van de mogelijkheden voor alternatieve opvang. Bijvoorbeeld door middel van commerciële verhuur (zoals bij het project ‘Onder de Pannen’) en opvang in het eigen netwerk (Vriendschappelijke Opvang). Onder de Pannen brengt mensen die geen toegang krijgen tot Maatschappelijke Opvang en die niet terecht kunnen in het eigen netwerk, onder bij particulieren. Het project Vriendschappelijke Opvang is een voorstel om mensen de gelegenheid te bieden om tijdelijk te verblijven bij vrienden of bekenden zonder dat dit van invloed is op de hoogte van de bijstandsuitkering van beide partijen. Het richt zich op mensen die beschikken over een eigen netwerk waarbij zij kunnen overnachten.

INTERVIEW

Passantenpension

Theo heeft het nooit voor mogelijk gehouden dat hij in zijn huidige situatie terecht zou komen. 25 jaar getrouwd. Een rustige relatie. Een geweldig leuke zoon van 12 jaar. Tot hij ontdekt dat zijn vrouw al langere tijd vreemdgaat. Theo wordt kwaad – en zijn vrouw belt de politie.

Omdat er in het verhaal een kind betrokken is, mag Theo zich tien dagen lang niet thuis vertonen en is hij afhankelijk van de crisisopvang. "Ik was huisman – mijn vrouw had een fulltime baan. Ik heb een breed netwerk in het vrijwilligerscircuit – maar daar kon ik niet op leunen. Ik kwam van de een op de andere dag in een achtbaan terecht. Iedere dag weer was het zaak op tijd nachtopvang te regelen."

Na tien dagen crisisopvang is Theo niet meer welkom thuis en officieel dakloos. "Ik ben zo op straat gezet", vertelt hij over die periode. "Zonder horloge, mobiele telefoon, zonder geld, en met alleen de kleren die ik aanhad. Ik kon me zo voor mijn eigen zoon niet eens meer vertonen."

Amsterdam kent vele vormen van hulpverlening voor daklozen. "Maar niet voor mijn soort", gaat Theo verder. "Ik had namelijk verder geen problemen. Ik ben geen psychiatrisch patiënt, heb geen strafblad, en ik ben niet verslaafd. Voor die groepen staan er hulptroepen paraat. Ik moest vooral veel zelf uitzoeken."

Theo reist van loket naar loket . Zo vindt hij tijdelijk onderdak bij crisisopvang De Haven. "Daar zit je tussen vogels van allerlei pluimage", legt Theo uit. "Mensen met meervoudige problematiek. Daar kom je niet echt tot rust. Maar ik was al dolblij dat ik daar terecht kon."

Theo blijft zijn best doen. "Mijn belangrijkste prioriteit was om weg te komen uit de crisisopvang en hoopte op een plek in het Passantenpension.

Intussen regelde een medewerker op de Jan van Galenstraat mijn uitkering. Gelukkig zat het mee en kon ik terecht in het Passantenpension."

In het Passantenpension komt Theo langzaamaan tot zichzelf en heeft hij tijd om na te denken over wat hem overkomen is. "Na een zwervend bestaan is dit de eerste plek waar mensen tot rust kunnen komen", legt hij uit. "We bemoeien ons niet zoveel met elkaar. Iedereen heeft hier zijn verhaal. Ik doe hier in huis veel vrijwilligerswerk. Het is fijn om bezig te zijn – en voorzichtig weer aan een toekomst te werken."

Theo is intussen co-ouder van zijn twaalfjarige zoon. Dat is voor hem een belangrijke drive om positief te blijven en naar oplossingen te zoeken. Zijn grootste – en eigenlijk enige wens – op dit moment is een eigen woning. "Ik sta negen jaar bij Woningnet ingeschreven. Het wordt best lastig! Ik wil graag een eigen huis, zodat ik mijn zoon weer een thuis kan bieden."

"Er is een schrijnend tekort aan plekken in het Passantenpension", besluit Theo zijn verhaal. "Er moeten beslist meer van die plekken komen. Het biedt mensen een opening naar een nieuwe start."

"Ik kwam van de een op de andere dag in een achtbaan terecht."

Actiespoor 2
Bevorderen van participatie

Vergroten van de participatiemogelijkheden voor mensen die in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen.

Actielijn twee richt zich op het vergroten van de participatiemogelijkheden. Dit doen we door mensen binnen drie maanden te voorzien van een passend aanbod bestaande uit een combinatie van wonen en flexibele hulpverlening gericht op: leren en ontwikkelen, stabilisatie of begeleide achteruitgang.

Op dit moment krijgen mensen die in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen een plek binnen één van de vier verschillende clusters: 24 uurs opvang, individueel begeleid wonen, groepswonen of meerzorg (de laatste is voor personen die ook somatische behandeling nodig hebben). Het cluster bepaalt de woonplek en de intensiteit van de begeleiding.
Vanuit een van deze clusters doorlopen mensen de woonladder en stroomt een deel van de mensen uiteindelijk door naar (individueel begeleid) zelfstandig wonen. Op de volgende pagina is de capaciteit per cluster (doelgroep actiespoor 2) voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen weergegeven.

Vanuit de nieuwe inzichten over het belang van zelfstandigheid voor herstel willen we steeds meer afwijken van deze traditionele zorgroute en mensen zoveel mogelijk plaatsen op basis van hun perspectief (1). Het maximale perspectief wordt samen met de persoon zelf vastgesteld en is veelal de woonplek waar iemand graag wil wonen en waarvan we verwachten dat iemand gezien zijn talenten en mogelijkheden uiteindelijk terecht gaat en kan komen.

Het uitgangspunt bij plaatsen op basis van het perspectief is zo zelfstandig mogelijk wonen (2). Dit kan

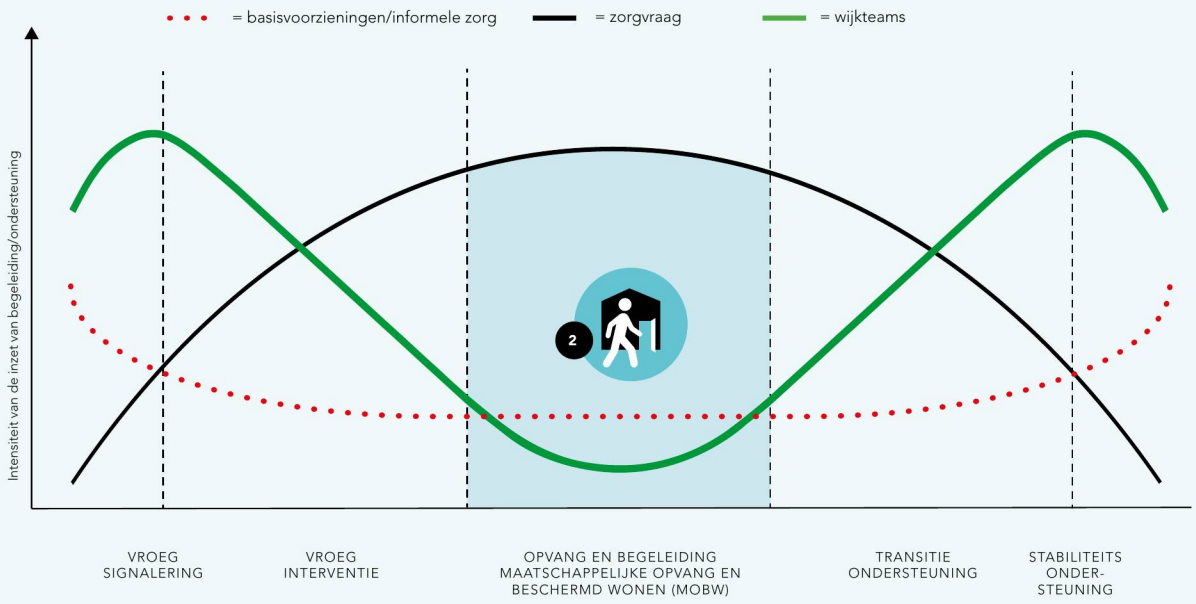

Aantal plaatsen Maatschappelijke Opvang

Individueel begeleid wonen regulier
807

Groepswonen regulier
185

24uurs zorg regulier
217

Meerzorg regulier
118

Gezinnen begeleid wonen
83

Gezinnen 24uurs zorg
89

Aantal plaatsen Beschermd Wonen

Individueel begeleid wonen intensief
336

Groepswonen intensief
217

24uurs zorg intensief
1.086

Meerzorg intensief
218

wonen op een zelfstandige woning (op naam van de instelling) zijn, maar ook groepswonen in zelfbeheer. Daarnaast blijft er een groep mensen voor wie wonen in een intramurale voorziening het meest passend is.

Om dit mogelijk te maken is het van belang dat de begeleiding wordt los gekoppeld van het wonen en rondom de woonplek georganiseerd. De begeleiding is gericht op het versterken van de basiscondities voor participatie zoals zelfmanagement, gezondheid, het hebben van een eigen netwerk, dagbesteding en stabiele financiën (3). Uitgangspunt hierbij is dat we mensen zoveel mogelijk regie geven. Mensen worden aangemoedigd om samen met de hulpverlener vast te stellen wat hij/zij zelf wil doen en waar (tijdelijk) aanvullende zorg en ondersteuning nodig is. Deze beweging vraagt dan ook niet alleen om een verandering van de persoon zelf maar tevens bij de betrokken professionals.

De beschreven beweging heeft tot gevolg dat we meer mensen dan voorheen een zelfstandige woonplek gaan bieden. Op de langere termijn betekent dit een verschuiving van wonen in een intramurale setting naar extramuraal zelfstandig wonen, wat in de toekomst moet resulteren in een afname van de capaciteit van de 24-uursopvang.

Om hier te komen zetten we de komende jaren maatregelen in die noodzakelijk zijn om zowel de voorbereiding als de uitvoering van de beoogde ambitie te realiseren.

Doelstelling actiespoor 2

2015		2020
1 jaar	Gemiddelde wachttijd	**3 maanden**
1.392	Aantal plaatsen 24uurs zorg	**1.114**
41%*	Aandeel nieuwe cliënten dat direct zelfstandig gaat wonen.	**60%**

Wat gaan we doen?

Maatwerk in aansluiting op het perspectief van mensen

Plaatsen op basis van perspectief vraagt om maatwerk. Dit betekent dat we niet langer denken in aanbod, maar in arrangementen die aansluiten bij de mogelijkheden en de behoeften van mensen. De persoon zelf speelt hierbij een belangrijke rol. In de komende jaren ontwikkelen we een methode om het perspectief van mensen te bepalen, kijken we samen met cliënten hoe we kunnen aansluiten op hun behoeften en ontschotten de verschillende ketens. Door middel van de combinatie van maatregelen wordt aansluiten op het perspectief van mensen mogelijk gemaakt. Vervolgens ligt de nadruk op de zoektocht naar wat past bij het individu, waarbij per individu de afweging wordt gemaakt tussen autonomie van het individu en noodzakelijke zorg.

11. We ontwikkelen een methode om het perspectief van mensen te bepalen

Om mensen te voorzien van een passend arrangement is het van belang dat we een goed beeld hebben van de vraag en weten hoe we het individuele perspectief kunnen bepalen. Om dit te bereiken ontwikkelen we samen met cliënt(vertegenwoordigers) en onze interne en externe partners een methode om het perspectief van mensen vast te stellen. Hierbij maken we onder andere gebruik van onderzoeken die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd om zoveel mogelijk met bewezen effectieve methodes te werken. Deze inschatting vormt de basis om samen met mensen een passende woonruimte te vinden.

Het perspectief wordt niet gebruikt om het begeleidingstraject van het begin tot het einde vast te leggen, het is een van de bouwstenen die helpt om personen van passend aanbod op een passende plaats te voorzien. Het perspectief is indicatief bij het vormgeven van een passend traject voor, en met name mét, de cliënt. Gedurende het traject dient rekening gehouden te worden met mogelijke wijzigingen in de ondersteuningsbehoefte en het daarbij flexibel op- en afschalen van begeleiding.

12. We geven mensen regie over de invulling van het traject

Om aan te sluiten bij de behoefte van mensen geven we samen met cliëntvertegenwoordigers invulling aan eigen regie binnen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Een belangrijk onderdeel hierbij is dat mensen zeggenschap krijgen over het trajectplan en de kwaliteit van de uitvoering. Het uitganspunt hierbij is dat de persoon zoveel mogelijk zelf doet en regie heeft over het traject. Ook kijken we naar de rol die ervaringsdeskundigen hierbij kunnen spelen. De professional stimuleert mensen om eigenaar te worden van het traject en de ondersteuning van mensen is gericht op het toerusten van mensen om deze rol te vervullen.

13. We ontschotten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

Op het moment dat mensen een maatwerk arrangement accepteren op basis van hun perspectief betekent dit dat het onderscheid tussen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen minder relevant wordt. Voor beide vormen van voorzieningen geldt immers dat er gezocht dient te worden naar het maximale perspectief van mensen en dat op basis hiervan een thuis kan worden geboden. De passende zorg wordt hierom heen georganiseerd. Het is hierbij mogelijk dat mensen met een bepaalde problematiek, zoals GGZ of LVB vragen om specifieke begeleiding.

De huidige verschillen tussen voorzieningen en ketens zijn historisch ontstaan. De Maatschappelijke Opvang maakt vanaf het ontstaan onderdeel uit van het gemeentelijke domein, Beschermd wonen was tot 1 januari 2015 een Rijksverantwoordelijkheid.

Daarnaast lijkt de aanmeldroute meer bepalend voor het onderscheid dan de ondersteuningsbehoefte. Om zoveel mogelijk ruimte te bieden voor maatwerk heffen we het onderscheid tussen de ketens daar waar mogelijk op en hanteren we dezelfde uitgangspunten voor het inrichten van de zorg voor beide groepen.

Naast het wegnemen van de bestaande schotten tussen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen werken we de komende jaren ook toe naar het ontschotten van de overige ketens, zoals de keten voor zwerfjongeren, de jeugdketen, de strafketen en mensen met een licht verstandelijke beperking. Middels het ontschotten van de verschillende stedelijke ketens wordt samenwerking over de domeinen heen vergemakkelijkt en flexibele ondersteuning mogelijk gemaakt.

14. We stellen door- en uitstroom projectleiders aan

De nieuwe benadering betekent dat we op het moment van instroom samen met iemand zoeken naar een passende plek op basis van het perspectief. Tegelijkertijd hebben we te maken met een grote groep mensen die al gebruik maken van één van de instellingen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en hier terecht zijn gekomen op basis van het woonladdermodel. Om deze groep mensen te beoordelen op basis van hun perspectief stellen we door- en uitstroom projectleiders aan. Met de aanstelling van deze projectleiders willen we twee dingen bewerkstelligen. Op de eerste plaats stimuleren de projectleiders de doorstroom door op basis van de perspectiefprofielen te bepalen of mensen nog op de juiste plek zitten. Op deze wijze kan een inhaalslag worden gemaakt in de kanteling naar meer zelfstandig wonen. Op de tweede plaats zorgen de projectleiders voor een kennisdeling met en tussen trajecthouders om ook de kanteling in het denken van professionals te stimuleren.

15. We bieden gelegenheid tot verblijf in de nachtopvang om invulling te geven aan een passend traject

We bieden relatief zelfredzame dak- en thuislozen nachtopvang volgens het principe ‘Nachtopvang Nieuwe Stijl’ om invulling te geven aan een passend traject dat hun vraag op het gebied van zorg en of huisvesting moet oplossen. Mensen betalen hiervoor een eigen bijdrage en worden gestimuleerd om zich aan te melden bij de Centrale Toegang Maatschappelijke Opvang. De nachtopvang biedt opvang aan twee groepen. Enerzijds gaat het om mensen van wie nog niet duidelijk is of zij in aanmerking komen voor een traject in de Maatschappelijke Opvang. De inspanning is er dan op gericht dat dit tijdens het verblijf in de nachtopvang duidelijk wordt (1). Anderzijds om mensen die in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang en voor wie tijdens het verblijf in de nachtopvang een passend traject wordt samengesteld.

INTERVIEW

Zelfstandig wonen

Maggie woont sinds 1986 in Amsterdam. Ze is naaister van beroep. Ze werkt als uitzendkracht voor uiteenlopende bedrijven in de modebranche. Fysiek zwaar werk, waardoor ze op een gegeven moment met serieuze rugklachten wordt afgekeurd. Ze loopt huurachterstand op en zo wordt – in 2003 – haar woning vervolgens door de woningbouwvereniging ontruimd.

"Ik had nooit verwacht dat de woningbouwvereniging zou gaan ontruimen", vertelt Maggie over die periode. "Mijn huurachterstand liep op en zo stond ik van de ene op de andere dag op straat. Met mijn spullen. En mijn kat. Mijn overbuurvrouw heeft het dier toen in huis genomen. Achteraf gezien had ik veel eerder om hulp moeten vragen."

Eenmaal dakloos wordt Mentrum een belangrijk houvast. "Ik volgde er diverse therapieën", gaat Maggie verder. "Ik heb er met verschillende psychologen te maken gehad. Alleen herkende ik mezelf niet altijd in de diagnoses. Ik vond het soms erg vermoeiend, en ook confronterend, om weer over mijzelf te moeten vertellen."

Maggie ziet veel klinieken en opvangadressen van binnen en van buiten. "Vrijwel op al die opvanglocaties had ik het idee: Ik hoor hier niet", vervolgt Maggie. "Op veel plekken zitten vooral mannen in de opvang, heel weinig vrouwen. Tussen die mannen voelde ik me vaak erg slecht op mijn gemak." Het van dag tot dag leven valt Maggie zwaar. Ze voelt zich nergens thuis. Er is aldoor onrust.

Dan krijgt ze in 2010 een discuswoning toegewezen. Iets voor haarzelf. "Dat is het beste wat me is overkomen", zegt Maggie beslist. In haar nieuwe woning in Amsterdam West komt ze langzaamaan tot rust. Ze kan ook weer huisdieren houden. De huiselijkheid – iets voor haarzelf hebben – doet haar goed.

Bij discus krijgt ze ook een nieuwe hulpverlener, Sietze. Over Sietze is Maggie vol lof. Het contact is goed. Hij begrijpt haar. "Hij is alert op hele kleine dingen", vertelt Maggie. "Hij regelde onder meer mooi nieuw zeil voor in dit huis. En hij nodigt mij uit voor bijzondere uitjes en activiteiten van HVO-Querido. Ik kan mee naar leuke excursies, waarbij ik weer andere mensen tegenkom."

Maggie heeft haar leven intussen aardig op orde. Als ze wil, kan de woning binnenkort op haar naam worden gesteld, en kan ze een huurcontract tekenen. Dat lijkt haar wel wat. "Ik hoop dan dat ik de bijeenkomsten van HVO-Querido kan blijven bezoeken", verzucht Maggie. "Want die kan ik niet zo goed missen, die leuke sociale contacten, uitjes, bijeenkomsten." Maggie doet een aantal dagdelen vrijwilligerswerk. Ze schildert. En schrijft gedichten. Ze is nog steeds erg creatief. "Dit huis is mijn basis. Hier kan ik op terug vallen. Ik hoop hier oud te worden!"

"Dit huis is mijn basis. Hier kan ik op terug vallen. Ik hoop hier oud te worden!"

Zo zelfstandig mogelijk wonen

Om mensen te laten wonen op basis van hun perspectief zijn voldoende passende woonplekken vereist. Met de kanteling naar zelfstandig wonen betekent dit dat begeleiding in de toekomst steeds meer in de wijk wordt georganiseerd. Om deze reden worden de komende jaren maatregelen uitgevoerd die gericht zijn op het vergroten van het aantal beschikbare woonplekken, het verkennen van de mogelijkheden voor alternatieve vormen van wonen en het omvormen van het huidige zorgvastgoed naar zo zelfstandig mogelijke wooneenheden.

16. We vergroten het zelfstandige huisvestingsaanbod voor mensen in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

Het succes van actiespoor twee en de kanteling naar meer zelfstandig wonen is grotendeels afhankelijk van beschikbare huisvesting. Dit vraagt om een uitbreiding van het beschikbare aanbod. In het programma Huisvesting Kwetsbare Groepen wordt het woningaanbod voor kwetsbare groepen integraal bekeken. Hiermee worden onder meer volwassenen en gezinnen die uitstromen uit de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen binnen drie maanden van een passend woonaanbod voorzien. Wat 'passend' is wordt bepaald in samenspraak met de betreffende persoon. Daarnaast worden er tussen 2016 en 2018 1000 extra woonplekken beschikbaar gesteld voor de omslag naar zelfstandig wonen en ter bevordering van de door- en uitstroom Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen[13]. Maatregelen op dit gebied worden uitgevoerd vanuit het programma Huisvesting Kwetsbare Groepen[14].

[13] De afspraken binnen het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen zijn gemaakt voor mensen met regiobinding. De regiogemeenten maken afspraken met corporaties over het huisvesten van kwetsbare groepen in de regiogemeenten.

[14] In het actieplan Woningbouw 2014-2018 is benoemd dat er specifieke impulsen nodig zijn voor de huisvesting van kwetsbare groepen. Deze kwetsbare groepen redden het niet op een gespannen woningmarkt als de Amsterdamse. Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen beoogt die impuls te geven en heeft als doel dat vanaf 2018 alle urgente kwetsbare groepen binnen drie maanden een passende woonruimte krijgen aangeboden.

De resultaten van Housing first praktijken op zowel nationaal als internationaal niveau tonen aan dat deze nieuwe benadering effectief is[15]:

- De effectmeting naar Housing First (Discus) heeft laten zien dat de aanpak aanslaat bij deelnemers en dat er sprake is van een toename in de zelfredzaamheid van de deelnemers.
- De effectmeting naar Housing First (Discus) laat verbeteringen zien op de volgende leefgebieden: woonsituatie (91%), algemene kwaliteit van leven (89%), dagbesteding (79%) en weerbaarheid (79%). Een meerderheid ervaart tevens een verbetering van de lichamelijke gezondheid (73%), psychische gezondheid (70%), middelen- gebruik (71%), financiën (70%), huishouding en zelfverzorging (68%) en relatie met eigen kinderen (67%).
- Zowel nationaal als internationaal laat Housing First zien dat de methodiek geschikt is om mensen stabiel te huisvesten: Amsterdam (97,2%), Kopenhagen (93,8%), Glasgow (92,9%), Lissabon (79,4%), Boedapest (<50%). In Amerika is 88% van de mensen die instromen via Housing First na vijf jaar nog steeds gehuisvest.
- De uitkomsten van Housing First Den Haag zijn eveneens positief. Van de 44 Haagse daklozen die tussen december 2011 en oktober 2013 een woning hebben betrokken, is 91% na ruim anderhalf jaar nog steeds gehuisvest.
- Uit onderzoek blijkt dat mensen in een zelfstandige woning na verloop van jaren steeds minder begeleiding nodig hebben.

[15] Wolf, J., Maas, M., Al Shamma, S. (2012). Discus Amsterdam: Housing First. Evaluatie van de werkzaamheid: samenvatting van resultaten. Nijmegen: Impulsonderzoekscentrum.

INTERVIEW

Een netwerk opbouwen

Na een periode van detentie besluit Bas om zijn leven serieus een andere wending te geven. Bas accepteert TBS voor een periode van twee jaar. Tijdens zijn TBS periode krijgt hij ondersteuning van HVO Querido.

"De TBS maakte dat ik goede behandelingen kreeg", vertelt Bas. "Ik volgde veel trainingen en therapieën. Dat heeft van mij een ander mens gemaakt. Vroeger kon ik mezelf niet goed uiten. Als het moeilijk werd – en ik mezelf niet met woorden kon verdedigen – werd ik agressief. Ik kan nu heel goed vertellen wat ik ervaar. Mensen die mij uit een vorig leven kennen, herkennen mij echt niet meer terug."

Tegelijkertijd was het een moeilijke periode voor Bas. "Ik kwam in een nieuwe omgeving, ik kende weinig mensen." Om contacten te leggen gaat Bas fanatiek sporten. Soms zes of zeven keer per week. Ook doet Bas – in zijn vrije tijd ook aspirant goochelaar – soms kleine trucjes in een café. Er is ineens aandacht voor hem. Ook Facebook is voor Bas ook een belangrijk middel om contact te maken – en om contacten te onderhouden. "Want ik ben in principe erg graag onder de mensen. Ik zit niet graag veel thuis."

Sinds kort woont Bas in een woning op IJburg. Hier woont hij in een rijtjeshuis, samen met drie huisgenoten. "Voor nu een goede plek. Ik heb intussen al mijn schulden afbetaald. En ik heb een baan voor 20 uur per week, als hulp conciërge bij een basisschool. Er komt meer geld binnen dan ik gewend was. Zo kan ik sparen voor mijn eigen huisje. Dan kan ik dat helemaal naar wens gaan inrichten."

Bas heeft intussen een vriendin. In zijn vrije tijd doet hij veel vrijwilligers werk. Coördineren van evenementen, buurtfeesten, een kerstfeest op het IJburgcollege. Bas is daar erg goed in, hij wordt geregeld teruggevraagd. Het lukt Bas aardig om op eigen kracht zijn leven weer op de rit te krijgen. In periodes dat het wat minder gaat, is zijn begeleider zijn grote steun en toeverlaat. "Het is voor mij wel goed om af en toe van iemand een schop onder mijn kont te krijgen", zegt Bas daarover. En zo breidt zijn netwerk zich uit.

Voor de toekomst zou Bas graag vrijwilligerswerk willen doen als ervaringsdeskundige, en dan vooral gericht op probleemjongeren met een vergelijkbare achtergrond als die van hem. "Zulke ervaringsdeskundigen heb je nog niet in Amsterdam. Soms droomt Bas ook van baan als barrista, in een eigen koffiehuis, iets exclusiefs. De wereld ligt voor hem open.

"Ik volgde veel trainingen en therapieën. Dat heeft van mij een ander mens gemaakt."

17. We stimuleren en faciliteren alternatieve (passende) woonmogelijkheden

Bij het bieden van een passende plek gaan we er vanuit dat dit meer dan voorheen een zelfstandige woonplek is. Tegelijkertijd zijn er ook mensen gebaat bij een vorm van groepswonen. Binnen het groepswonen kan zelfstandigheid op verschillende manieren worden gestimuleerd, bijvoorbeeld door middel van zelfbeheer. Zelfbeheer biedt mensen de mogelijkheid om zorg te dragen voor de voorzieningen. Naast vergroting van het aantal zelfstandige woonplekken faciliteren we andere vormen wonen. Particuliere en ouderinitiatieven spelen hierbij een belangrijke rol.

18. We vormen het huidige intramurale vastgoed om naar zo zelfstandig mogelijke woonplekken

Het huidige (en nieuw aan te kopen/huren) zorgvastgoed wordt zoveel mogelijk omgevormd naar zo zelfstandig mogelijke woonplekken. Dit zijn wooneenheden met een eigen toilet, douche en keuken. We streven er naar dat de wooneenheden een eigen huisnummer krijgen, zodat huurtoeslag aangevraagd kan worden. Een voorbeeld hiervan (buiten het huidige zorgvastgoed) zijn de herstartstudio's. Dit zijn zelfstandige wooneenheden van 25m2 groot met eigen kook-, toilet en wasgelegenheid.

Versterken van participatie-mogelijkheden

De ondersteuning van mensen wordt flexibel georganiseerd, afgestemd op de woonsituatie en is gericht op participatie. Ondersteuning kan bestaan uit een combinatie van schuldhulpverlening, budgetbeheer, behandeling, woonbegeleiding, dagbesteding in de wijk, informele zorg afhankelijk van de mogelijkheden en behoefte. De combinatie van dienstverlening is erop gericht om mensen voldoende toe te rusten om de beweging naar zelfstandigheid aan te kunnen en te voorkomen dat mensen terugvallen of bijvoorbeeld vereenzamen in hun eigen woonplek of niet goed voor zichzelf kunnen zorgen en verloederen.

19. We betrekken het sociaal netwerk, familie en de informele zorg of zetten in op versterking hiervan

Voor een zo zelfstandig mogelijk leven is het van belang dat mensen beschikken over een netwerk. Het netwerk speelt een belangrijke rol in het voorkomen dat mensen vereenzamen of zich gaan vervelen. Ook is het netwerk van belang voor mensen zodat zij hulp kunnen vragen op het moment dat dit nodig is. Dit kan bij een professional, maar we willen hierbij ook gebruik maken van informele vormen zoals buren, familie, vrienden en lotgenoten. We beseffen hierbij dat mensen in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen niet altijd beschikken over een sociaal netwerk. Om deze reden investeren we vroegtijdig in het opbouwen en onderhouden van een sociaal netwerk en/of herstel van relatie met familie, waarbij we zoveel mogelijk gebruik maken van *op onderzoek gebaseerde* methodieken zoals bijvoorbeeld 'key ring'. Binnen Beschermd Wonen en de aanpak zwerfjongeren is al ervaring opgedaan met het betrekken van het sociaal netwerk. We willen gebruik maken van deze ervaringen in het versterken van deze aanpak binnen Beschermd Wonen en het opbouwen van deze aanpak in de Maatschappelijke Opvang. Naast buren, familie en vrienden kunnen ook ervaringsdeskundigen hier een belangrijke rol in spelen. Om deze reden investeren we in samenwerking met cliëntvertegenwoordigers in de doorontwikkeling van opleidingen tot ervaringsdeskundigen en de creatie van een fysieke ontmoetingsplaats met ervaringsdeskundigen. Een voorbeeld hiervan is de 'herstelacademie' in Utrecht.

20. We organiseren een regelmatig inkomen

Een groot deel van de mensen in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen heeft te maken met problemen op het gebied van financiën. Om deze reden versterken we het aanbod gericht op het op orde krijgen van de financiën, wat in lijn is met de aanbeveling meer nadruk te leggen op het armoede vraagstuk. Uitgangspunt hierbij is dat het financiële ondersteuningsaanbod eerder en meer op maat wordt ingezet en aansluit bij de ondersteuning op de overige leefgebieden.

Dit doen we door te onderzoeken welke vormen van schuldhulpverlening en budgetbeheer gewenst zijn en of er door combinaties van hulpverlening meer maatwerk kan worden geboden. In combinatie met het starten van de financiële ondersteuning vanaf het moment van instroom.

Om een financieel ondersteuningsaanbod eerder en op maat in te kunnen zetten worden overige betrokken professionals geschoold door middel van een cursus schuldhulpverlening. In deze cursus wordt ook voorlichting gegeven over vormen van financiële benadeling waar kwetsbare mensen extra risico op lopen, zoals incassobureaus die zich niet aan de wettelijke regels houden. Doel van de cursus is om schulden eerder boven tafel te krijgen en eerder financiële ondersteuning te kunnen bieden.

21. We stimuleren dagbesteding, leren en opleiden

Een belangrijk onderdeel van participatie in de samenleving is werken of op andere wijze een bijdrage leveren aan de maatschappij. Om deze reden stimuleren we mensen zoveel mogelijk tot een vorm van arbeidsmatige dagbesteding. Dit kan zijn werk, maar ook een vorm van vrijwilligerswerk of scholing. Bij het opstellen van het integrale trajectplan wordt gekeken wat iemand leuk vindt en hoe dit mogelijk gemaakt kan worden. In de huidige praktijk zien we dat er bij veel mensen geen voortgang wordt geboekt op het gebied van activering.

Om mensen daadwerkelijk te laten participeren in de maatschappij is het van belang dat dit patroon wordt doorbroken. Dit vereist een andere manier van denken bij zowel de cliënt als de hulpverlener. Een denkwijze waarbij wordt uitgegaan van een werknemer met een zorgbehoefte, in plaats van een cliënt die geactiveerd moet worden. In Amsterdam worden Amsterdammers die ondersteuning nodig hebben bij hun dagbesteding gestimuleerd door middel van het programma 'Meedoen werkt'. Middels dit programma wordt onderzocht hoe een goede match tussen vraag en aanbod kan worden gemaakt, waarmee maatwerk voor mensen in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen mogelijk wordt gemaakt.

22. We bevorderen een gezonde leefstijl

Volgens diverse onderzoeken lopen kwetsbare mensen een verhoogd risico op gezondheidsproblematiek. Zo blijkt uit de evaluatie van Housing First Discus dat mensen in vergelijking met een steekproef uit de Nederlandse bevolking in sterke mate symptomen en klachten hebben van angst, depressie en somatische klachten. Ongeveer de helft van de mensen heeft lichamelijke klachten.

Uit het coda G4 onderzoek blijkt dat dak- en thuisloze mensen relatief vaak te maken hebben met gebitsproblemen. Het hebben van een gezonde leefstijl draagt bij aan het zelfvertrouwen van mensen in de zoektocht naar werk of bijvoorbeeld sociale contacten. Om deze reden maken we inzichtelijk welke bewezen effectieve methodieken er bestaan om de gezondheid van mensen te bevorderen en sturen aanbieders aan op gebruik van dergelijke methodieken.

23. We stimuleren de deskundigheidsbevordering van professionals

De kanteling vraagt om een verandering bij cliënten, maar ook van de professionals die werken met cliënten. Wanneer het accent verschuift van 'denken in aanbod en de zorgverlener als expert' naar 'vraagsturing, co-creatie en de zorgverlener als coach en begeleider' vraagt dit om een andere benadering en opstelling van de professionals. Dit maakt het noodzakelijk dat professionals meer leren over de wijze waarop je een gesprek voert over een passende plaats, of hoe je cliënten toerust om meer verantwoordelijkheid te nemen.

INTERVIEW

Ervaringsdeskundige

Tessa komt in 1986 naar Nederland. Ze is dan 12 jaar. Als Tessa voor langere tijd in het ziekenhuis terecht komt wonen er tijdelijk andere mensen in haar woning, die de huur niet blijken te betalen. Als Tessa na lange tijd weer ontslagen wordt uit het ziekenhuis, is haar huis al ontruimd door de woningbouwcoöperatie en is Tessa dakloos.

"Die periode heeft behoorlijk lang geduurd", vertelt Tessa over die tijd in haar leven. "Ik heb enkele jaren op straat geleefd. Dat was overleven. Ik had werkelijk geen idee waar ik hulp kon krijgen." Een bevriende lotgenote zet Tessa op het spoor van de hulpverlening. Zo komt Tessa uiteindelijk in het Instroomhuis op de Zeeburgerdijk terecht.

"Ik had behoorlijk wat wantrouwen richting hulpverlening", gaat Tessa verder. "Maar ik had weinig te verliezen. Mijn zoektocht naar hulp startte bij de Jan van Galenstraat. Daar zijn mensen echt heel goed voor mij geweest."

Het verblijf in het Instroomhuis zorgt voor een ommekeer in het leven van Tessa. "Ineens een eigen kamer", verzucht Tessa. "Maar met heel veel vreemde mensen onder één dak. Mensen die ook allemaal zo hun geschiedenis hebben. Dat voelde niet altijd even veilig." Joyce ziet haar worsteling en meldt haar aan voor een tweede screening. Dan komt er uiteindelijk een eigen woning, in Amsterdam West. "Ik woon hier nu een jaar. En pas nu kom ik eindelijk tot rust. Mijn schulden zijn intussen op orde. De woning komt binnenkort op mijn naam", zegt Tessa, vol trots.

Haar ervaringen hebben gemaakt dat Tessa zich graag voor anderen wil inzetten. Ze is intussen actief als Vliegende Brigadier in Oud West.

"Ik help mensen bij heel veel regelwerk. Inschrijving bij Woningnet bijvoorbeeld. Een uitkering aanvragen, hulp bij het regelen van een postadres, instanties bezoeken met mensen. Ik ken intussen alle kanalen, ik weet de weg. Ik help mensen met alles wat zij op dat moment nodig hebben. Een mooie aanvulling op wat de reguliere hulpverlening voor mensen kan betekenen", legt Tessa uit.

Om dit werk te kunnen doen, heeft Tessa verschillende korte cursussen en trainingen gevolgd bij een Vrijwilligersacademie. "Daar heb ik veel profijt van", vertelt ze. "Ik wil ook graag in september terug in de schoolbanken. Door mijn lange ziektegeschiedenis heb ik geen enkele school afgemaakt."

Via haar vrijwilligerswerk komen er veel blije en dankbare mensen op Tessa's pad. "Dit komt door mijn eigen ervaringen", zegt Tessa. "Ik kan me erg goed inleven in de mensen. En ik kan goed luisteren. Dat is belangrijk. Mensen willen simpelweg gehoord worden."

"Ik heb enkele jaren op straat geleefd. Dat was overleven. Ik had werkelijk geen idee waar je hulp kon krijgen."

Actiespoor 3: Borgen uitstroom

Voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw afhankelijk worden van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Het derde deel van de opgave start op het moment dat de begeleiding van mensen wordt overgedragen naar de wijkteams en mensen een woning krijgen op eigen naam. Hiernaast is de uitstroom via de UMO voor Maatschappelijke Opvang in de periode 2010-2015 weergegeven (doelgroep actiespoor 3). De cijfers representeren echter niet de volledige uitstroom uit Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen. Een deel van de mensen vindt zelf een woning of gaat bij familie of vrienden wonen. Maar mensen verlaten ook een voorziening wanneer ze langdurig opgenomen worden of in detentie belanden of om andere redenen.

De overgang van de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen naar een zelfstandige woning in combinatie met zorg vanuit de wijkteams is een

Uitstroom Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

Aantal woningtoewijzingen UMO voor volwassenen en gezinnen

2010	2011	2012
135	134	164
2013	**2014**	**2015**
128	214	271

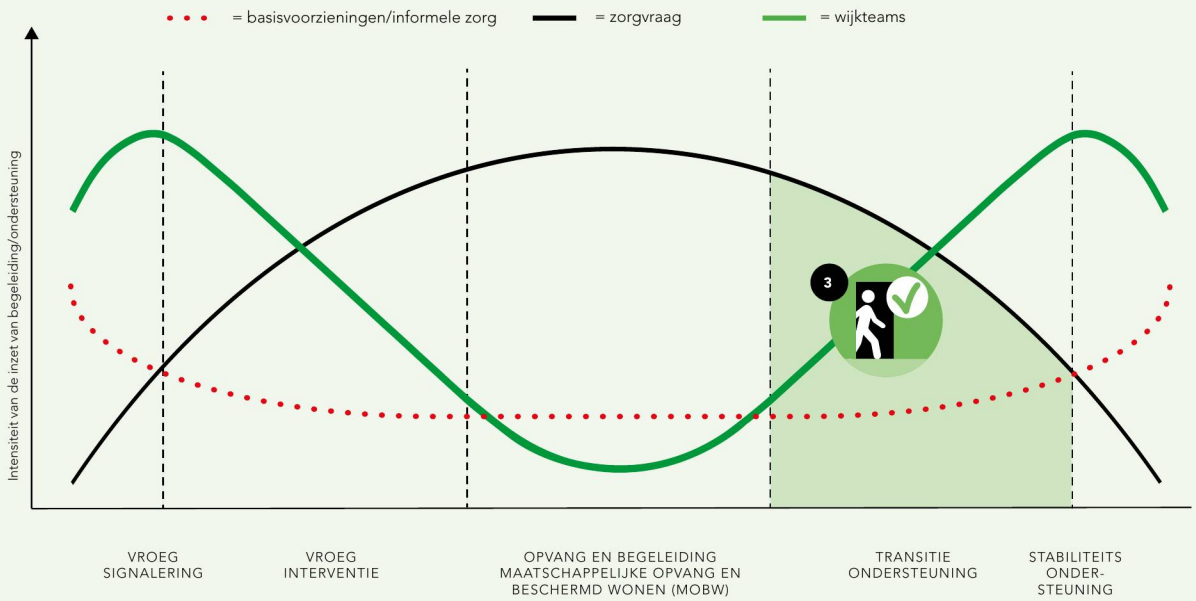

kritisch moment waarop de kans op terugval als gevolg van verandering wordt vergroot. Het is dan ook van belang dat mensen hier goed op worden voorbereid en er een vangnet is op het moment dat mensen terugvallen. Immers ook na de overgang blijft de kans op terugval bij mensen met psychische problematiek groot, dit betekent echter niet dat opvang in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen opnieuw noodzakelijk hoeft te zijn.

Op het moment dat dergelijke signalen tijdig worden herkend kunnen we hiermee uiteindelijke instroom voorkomen. Voorwaarde is dat continuïteit van hulpverlening wordt geborgd gedurende het gehele traject. Dit betekent dat de hulpverlening op verschillende momenten in het traject goed georganiseerd moet zijn en er zorgvuldig moet worden overgedragen van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen naar de wijkteams.

Om dit te bereiken zetten we in op de volgende aspecten: warme overdracht van de keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen naar de wijk (1) en het tijdig signaleren van terugval (2). Deze inzet dient te resulteren in een daling van het aantal her aanmeldingen met 50%.

Doelstelling actiespoor 3

Daling aantal heraanmeldingen* van 50%

2015	→	2020
228 (voornamelijk MO)		**115**** (MO/BW samen)

* Gemeten wordt het aantal gescreende personen dat al eerder op de wachtlijst MO/BW of in de opvang is verbleven in de vijf jaar voor de screening. Voor peiljaar 2015 zijn hierbij de taken vanuit de AWBZ niet meegenomen.

** Dit is het absolute aantal heraanmeldingen. Een percentage zegt hier minder, omdat een mogelijk dalend aantal aanmeldingen de uitkomst verstoort.

De maatregelen in actiespoor drie overlappen met de maatregelen ingezet vanuit actiespoor 1. De combinatie van actiespoor een en drie dient te resulteren in een sluitende preventieve aanpak, gericht op het beperken van de instroom.

Voor de realisatie van een warme overdracht en signalering van terugval werken de aanbieders van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen samen met de basisvoorzieningen, informele zorg, woningcorporaties en de wijkteams. Vanuit de samenwerking tussen de informele zorg, basisvoorzieningen, informele zorg, wijkteams en woningcorporaties geven we invulling aan de wenselijke verbinding tussen de stedelijke instellingen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en de wijk, op basis waarvan flexibel op- en afschalen in het geval van terugval mogelijk wordt gemaakt.

Wat gaan we doen?

Warme overdracht van de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen naar de wijk

Evenals genoemd in actiespoor een werken we de komende jaren aan het mogelijk maken van flexibel op- en afschalen tussen de ambulante zorg in de wijk en de specialistische zorg. Net als voorafgaand aan de instroom, is de warme overdracht ook van belang op het moment dat mensen worden overgedragen aan de ambulante zorg in de wijk. We sluiten hierbij aan op de verbinding die al gedurende de inzet vanuit actiespoor 1 en 2 tot stand is gekomen. Op deze manier wordt er gewerkt aan het uitbreiden van de beschermende factoren die gedurende het traject in de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen zijn opgebouwd. Naast continuering van het traject is het van belang dat persoonsspecifieke informatie binnen de privacywetgeving wordt overgedragen, bijvoorbeeld over mogelijke risicofactoren, zodat in de wijk kan worden ingezet op het verminderen van risicofactoren.

24. We organiseren een warme overdracht

De warme overdracht wordt vastgelegd in een terugvalpreventieplan. In dit plan wordt opgenomen hoe iemand (warm) wordt overgedragen aan de basisvoorzieningen en de wijkzorgteams, welke hulpverleners (waaronder schuldhulpverleners en budgetbeheer) een rol blijven spelen voor de persoon, wie hierin welke verantwoordelijkheden heeft en hoe er kan worden opgeschaald naar specialistische zorg indien er sprake is van een terugval en wordt afgeschaald bij vooruitgang en wie hierin doorzettingsmacht heeft. Als voorbeeld wordt hierbij gekeken naar de crisiskaart. Het plan komt tot stand in samenspraak met de persoon zelf, de begeleider en het netwerk en is onderdeel van het persoonlijke ondersteuningsplan.

Vroegsignalering en vroeginterventie

Middels de warme overdracht verkleinen we de kans op terugval. Tegelijkertijd weten we dat voor een deel van de groep de kans op terugval blijft bestaan en zich regelmatig voor blijft doen. Door zorgen tijdig te signaleren verkleinen we de kans op sociale en maatschappelijke ontregeling.

25. We versterken de inzet ter voorkoming van terugval

Zowel de persoon zelf als de omgeving en de betrokken professionals spelen een belangrijke rol bij het signaleren van terugval. De basis hiervoor wordt gelegd in het terugvalpreventieplan. In het terugvalpreventieplan wordt opgenomen wat de cliënt, het netwerk en de betrokken professionals het beste kunnen doen bij een dreigende crisis. De omgeving wordt hiermee eveneens sensitief gemaakt voor gedragingen die heftig lijken maar bij de aandoening horen en geen gevaar vormen. De cliënt stelt dit plan samen met de begeleiding op. Op basis van de eigen ervaringen wordt in kaart gebracht wat potentiele prikkels voor de cliënt zijn. Het terugvalpreventieplan maakt onderdeel uit van het persoonlijk begeleidingsplan wat eerder in het traject is opgesteld en opgang is gebracht.

Door middel van een pilot gaan we ervaring opdoen met de uitvoering van deze terugvalpreventieplannen, zodat we erachter komen hoe we sneller en effectiever kunnen interveniëren. Het doel van de pilot is tweeledig. Enerzijds draagt de pilot bij aan het sensitief maken van de omgeving voor risicofactoren en wat zij kunnen doen bij signalen van terugval. Anderzijds dient de pilot te resulteren in duiding welke professionals, wijkteams het beste geschikt zijn om problematiek te duiden, wie hierin coördineert en hoe de voortgang kan worden gemonitord.

Tot slot

De combinatie van de actiesporen zijn van belang om de kanteling naar 'een thuis in de wijk gericht op participatie' succesvol te laten zijn. In deel drie wordt toegelicht welke randvoorwaarden noodzakelijk zijn voor de realisatie van deze ambitie en hoe de voortgang van de ambitie wordt gemonitord.

INTERVIEW

De crisiskaart

De crisiskaart is een hulpmiddel om mensen zelfstandig te laten wonen of op pad te laten gaan, ook als er niet altijd hulpverlening in de buurt is. Met een crisiskaart in handen weten hulpverleners hoe er bij een dreigende crisis gehandeld moet worden. Medewerkers van cliëntbelang Renée Poland en Anja van der Terp helpen Amsterdamse cliënten bij het invullen van zo'n kaart. Aan het opstellen van zo'n kaart zijn voor de cliënt geen kosten verbonden.

Antony is al een paar jaar in het bezit van de crisiskaart, vanwege zijn psychiatrische problematiek. Antony besluit op zoek te gaan naar de best mogelijke hulpverlening, en krijgt zo onder meer met Anja en Renée te maken. "Op de kaart staan heel uiteenlopende gegevens", vertelt Antony. "Wie mijn hulpverleners zijn. Mijn contactgegevens, verzekeringsgegevens, en mijn medicatie. Ook wat mijn wensen zijn – en hoe je met mij om moet gaan – mocht ik op straat in een crisis belanden." Antony woont intussen zelfstandig.

De gegevens op de kaart worden met grote regelmaat aangepast. "Dat is heel belangrijk", legt Renée uit. "Want bijvoorbeeld medicatie wijzigt nog wel eens. We zitten geregeld met onze cliënten aan tafel om de kaart op juistheid te checken. Overigens bepaalt de cliënt zelf wat er op de kaart komt – en wat hij wil delen in een mogelijke crisissituatie. Dat is niet aan ons."

"Mocht ik een terugval krijgen, dan is het belangrijk dat er het een en ander over mij bekend is", legt Antony uit. "Ik voel me veilig met de kaart op zak. Ik ben minder bang. Ik had last van pleinvrees, en met die kaart durf ik weer de straat op. De kaart werkt ook preventief. Tja, nu heb ik zo'n ding, zul je net zien, gebeurt er niks …. "

"Binnenkort start ik met vrijwilligerswerk bij ROADS", gaat Antony verder. Hij vertelt het vol trots. "Enkele dagdelen per week aan de hulptelefoon, de warmlijn. Ik kan het verschil maken. Ik praat ten slotte uit ervaring."

Hulpverleners en betrokkenen gebruiken de gegevens op de crisiskaart vaak ook om een signaleringsplan op te stellen. "Alle betrokken hulpverlenende instanties op de kaart hebben het dossier van Antony getekend", vertelt Anja. "De kaart heeft dus feitelijk de status van een behandelplan." Op basis van de gegevens op de kaart heeft Antony ook aanvullende voorzieningen gekregen. Zo is hij intussen in het bezit van een strippenkaart, een zogeheten 'bed op recept'. Op moeilijke momenten heeft hij recht op enkele dagen opname. Daarnaast heeft hij intussen ook een voorziening voor aanvullend openbaar vervoer. Dat in combi met zijn crisiskaart maakt, dat hij steeds vaker de stad in gaat om dingen te ondernemen.

"De client bepaalt zelf wat er op de kaart komt en welke informatie hij wil delen in een crisissituatie."

Deel 3

Wat is daarvoor nodig?

Samenwerking

Met dit Koersbesluit zetten de gemeenten Amsterdam, Amstelveen, Uithoorn, Aalsmeer, Ouder-Amstel en Diemen en partners in op de ambitie *om mensen gegeven hun perspectief een passend thuis te bieden van waaruit mensen het beste tot participatie kunnen komen*. De realisatie van deze ambitie vereist een effectieve samenwerking tussen alle betrokkenen over organisatiegrenzen en leefgebieden heen. Om richting te geven aan deze samenwerking is dit Koersbesluit middels coproductie tot stand gekomen en hiermee richtinggevend voor de afzonderlijke organisaties.

Samenwerking met de regiogemeenten

In het hoofdstuk 'Trends en Ontwikkelingen' is toegelicht dat Amsterdam formeel niet langer centrumgemeente is voor de uitvoering van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Om de overgang naar de nieuwe situatie soepel te laten verlopen zijn afspraken gemaakt over voorlopige handhaving van de constructie van centrumgemeente/regiogemeenten. De regiogemeenten hebben de gemeente Amsterdam gemandateerd voor de uitvoering van de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen voor mensen uit de regiogemeenten. Daarnaast hebben de gemeente Amsterdam en de regiogemeenten de volgende afspraken gemaakt over de realisatie van de gezamenlijke ambitie:

Actiespoor 1: Voorkomen instroom

De regiogemeente is verantwoordelijk voor de preventieve aanpak gericht op het voorkomen van instroom in de keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Bij de uitvoering van deze preventieve taak werken de regiogemeenten vanuit de uitgangspunten zoals geformuleerd in dit Koersbesluit. De volgende afspraken zijn hierover gemaakt:

- De regiogemeenten maken risicofactoren in de regio inzichtelijk.
- De regiogemeenten vergroten de kennis over de doelgroep in de sociale wijkteams en zetten hun lokale teams in om risicofactoren te signaleren, zowel bij overlast als bij vereenzaming.
- De gemeente Amsterdam en de regiogemeenten geven gezamenlijk invulling aan een pilot van waaruit afspraken worden gemaakt over de warme overdracht tussen de sociale wijkteams in de regio en de voorzieningen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.
- Amsterdam en regiogemeenten bekijken aan de hand van het onderzoek naar de intensivering van de aanpak voor de preventie uithuiszettingen welke maatregelen in de regio genomen kunnen worden om het aantal uithuiszettingen in de regio verder terug te dringen.
- De sociale wijkteams dragen alle mensen die worden doorverwezen naar de Centrale Toegang Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen warm over. De gemeente Amsterdam en de regiogemeenten vertalen deze afspraak naar werkprocessen.

Actiespoor 2: Bevorderen van participatie

In actiespoor twee wordt richting gegeven aan de gewenste beweging in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. De regiogemeente heeft de gemeente Amsterdam gemandateerd voor de uitvoering hiervan. Tegelijkertijd betekent de kanteling naar zelfstandig wonen dat mensen bij de Centrale Toegang na toelating tot de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen een woonplek aangeboden krijgen in de regio. Passende begeleiding op de woning wordt georganiseerd en gefinancierd vanuit de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen totdat de woonplek op eigen naam kan worden gezet en de begeleiding kan worden overgedragen naar de wijk.

- De regiogemeenten maken afspraken met de woningcorporaties over de levering van woonplekken voor de cliënten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen binnen de bestaande samenwerkingsafspraken.

Actiespoor 3: Borgen uitstroom

De overdracht van de begeleiding is door professionals vanuit de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen naar de ambulante begeleiding in de regio wordt vastgelegd in het terugvalpreventieplan, wat tot stand komt in overleg tussen de specialistische zorg, de ambulante zorg en de cliënt zelf.

- De regiogemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van het terugvalpreventieplan gericht op het voorkomen van terugval.

Samenwerking met binnen gemeentelijke partners

Het Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 'Alle Amsterdammers doen mee' geeft richting aan de binnengemeentelijke samenwerking in het sociale domein. Naast samenwerking met het sociale domein vereist de realisatie van de doelstelling intensievere samenwerking met het ruimtelijke domein vanwege de afhankelijkheid van voldoende (passende) woningen in Amsterdam.

Het bieden van een passend traject waar mensen gegeven hun perspectief het beste tot participatie komen kan enkel worden bereikt vanuit samenwerking. De uitvoering van de gezamenlijke ambitie vereist hiermee een kanteling in het handelen van de gemeente gericht op samenwerking tussen betrokkenen waarbij meer ruimte en zeggenschap wordt gegeven aan de cliënt zelf. De vernieuwde regierol van de afdeling Zorg geeft de mogelijkheid om de voortgang te monitoren en stagnatie tijdig te signaleren. Voor de samenwerking hanteren we de volgende uitgangspunten:

- We werken op basis van een gemeenschappelijke visie op de doelstelling zoals geformuleerd in het Koersbesluit.
- Werkprocessen van de diensten: Werk, Participatie en Inkomen; Onderwijs, Jeugd en Zorg; GGD en Openbare Orde en Veiligheid, Wonen sluiten op elkaar aan en versterken elkaar.
- Als wij wijzigingen in wet- en regelgeving signaleren die effect hebben op de dienstverlening bepalen wij gezamenlijk hoe we omgaan met die wijzigingen.
- Maatwerk is het uitgangspunt. Daarom gebruiken we onze creativiteit en discretionaire bevoegdheid waar nodig.

Samenwerking met buiten gemeentelijke partners

Voor de uitvoering van het Koersbesluit is de gemeente afhankelijk van zorgaanbieders, huisartsen en woningcorporaties. De gemeente faciliteert de aanbieders bij de realisatie van de ondersteuning gericht op participatie. Om dit te bereiken werkt de gemeente op basis van meerjarenafspraken door middel van het inkoopmodel.

De huisarts speelt een belangrijke rol bij het signaleren van risicofactoren. De huisarts maakt onderdeel uit van het wijkzorgnetwerk, van waaruit afspraken worden gemaakt over de rol van de huisarts in het totale ondersteuningsaanbod.

De samenwerking met woningcorporaties is van belang om de kanteling naar zelfstandig wonen mogelijk te maken. Vanuit het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop woningcorporaties een bijdrage leveren aan de realisatie van het Koersbesluit. Daarnaast zijn er convenanten gesloten met woningcorporaties over het voorkomen van huisuitzettingen.

Samenwerking met de wijkteams, wijkzorgnetwerken, informele zorg en basisvoorzieningen

Met de kanteling naar meer zelfstandig wonen in de wijk wordt de samenwerking met partners in de wijk van groot belang. De komende jaren nemen we de tijd om de samenwerking tussen wijkteams (Samen DOEN, Ouder- en Kindteams Teams, FACT teams, wijkzorgnetwerken en activeringsteams), meldpunten zorg en overlast, informele zorg, basisvoorzieningen en de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen te versterken middels verschillende pilots in de wijk.

Vanuit de pilots wordt invulling gegeven aan de verbinding tussen de gebiedsgerichte aanpak en voorzieningen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en kunnen afspraken gemaakt worden over gewenste samenwerking en rollen en verantwoordelijkheden. Hierbij wordt aangesloten op de afspraken die gemaakt zijn met de bestuurscommissies in de Nota Basisvoorzieningen 2016-2018.

Samenwerking met de zorgkantoren/ zorgverzekeraars

Sommige mensen maken gebruik van voorzieningen die worden gefinancierd op basis van de wet langdurige zorg, anderen van voorzieningen die gefinancierd worden op basis van de Wmo. Het uitgangspunt bij de inrichting van de ondersteuning is dat mensen geen hinder ondervinden van de verschillende wettelijke kaders. Daarom maken we afspraken met Zilveren Kruis over een soepele overgang tussen de verschillende stelsels.

Ook wanneer mensen een traject krijgen dat gefinancierd wordt op basis van de Wmo (bijvoorbeeld Beschermd Wonen) kan het van cruciaal belang zijn dat ze behandeling krijgen voor medische aandoeningen, zoals een ernstige psychiatrische aandoening. Dit soort behandelingen moeten voorradig en gegarandeerd zijn. In het convenant dat wij hebben afgesloten met Zilveren Kruis is op hoofdlijnen afgesproken dat we de komende periode samen met aanbieders gaan werken aan het creëren van effectieve en efficiente zorgketens voor GGZ problematiek .

Samenwerken met Justitie

Tenslotte dient ook de aansluiting op de justitiële keten goed georganiseerd te zijn. De continuïteit van zorg vanuit Wmo naar forensische zorg en weer terug naar Wmo moet gewaarborgd zijn en blijven. Het is van belang dat de zorg die vanuit de bijzondere voorwaarden zijn opgelegd door de rechter aansluit op het eerder ingang gezette zorgtraject en het traject na afloop van het strafrechtelijke kader. Daarom zullen we scherp moeten kijken op welke manieren Justitie wordt betrokken bij beslissingen omtrent inkoop, toegang, plaatsing en op- en afschalen van zorg en begeleiding.

Financieel meerjarenplan

Het koersbesluit wordt gefinancierd uit reguliere budgetten voor de Wmo. Het gaat daarbij om de jaarlijkse middelen voor de Maatschappelijke Opvang en de middelen voor de nieuwe Wmo taak voor Beschermd Wonen. Naast de jaarlijkse middelen voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen zijn er extra middelen beschikbaar ter bevordering van de door- en uitstroom.

Bezuiniging

De inspanningen vanuit het beleidskader moeten resulteren in een besparing van € 7,4 miljoen in 2018 (€ 3 miljoen voor Maatschappelijke Opvang en € 4,4 miljoen voor Beschermd Wonen). In 2016 is er al € 1 miljoen besparing voor Beschermd Wonen gerealiseerd ten opzichte van 2015. In 2017 zal er € 1,6 miljoen worden bezuinigd en in 2018 € 1,8 miljoen. De bezuiniging van € 3 miljoen op de Maatschappelijke Opvang zal in 2018 plaatsvinden. De besparingen worden niet doorgerekend naar de regiogemeenten.

De volgende maatregelen, zoals genoemd in het koersbesluit, dienen bij te dragen aan de realisatie van deze bezuiniging, te weten:

- Voorkomen van instroom middels vroegsignalering en vroeginterventie;
- Lagere ondersteuningsintensiteit, als gevolg van substitutie van 24-uurszorg naar een vorm van zelfstandig wonen.

De totale middelen zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naar een objectieve verdeling van middelen.

De middelen voor Beschermd Wonen zijn verdeeld op basis van historie, en ze zijn verdeeld onder de 43 centrumgemeenten. Ook het budget voor Maatschappelijke Opvang is verdeeld onder de 43 centrumgemeenten. Het Rijk werkt toe naar een objectieve verdeling van de middelen voor Beschermd Wonen onder alle 400 gemeenten. Als dat verdeelmodel wordt ingevoerd, zal het budget voor de regio Amsterdam naar verwachting fors dalen.

TABEL 1: MIDDELEN MAATSCHAPPELIJKE OPVANG EN BESCHERMD WONEN 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Beschermd Wonen	€ 107.798.077	€ 112.282.823	€ 115.960.094*	PM	PM
Maatschappelijke Opvang	€ 54.102.137	€ 54.102.137	€ 54.102.137	€ 54.102.137	€ 54.102.137
Stedelijke bezuiniging MO+BW	- € 1.000.000	- € 2.600.000	- € 7.400.000	- € 7.400.000	- € 7.400.000
Totaal	**€ 160.900.214**	**€ 163.784.960**	**€ 162.362.231**	**€ 46.402.137**	**€ 46.402.137**
Middelen ter bevordering van de door- en uitstroom:	€ 3.855.000	€ 3.355.000	€ 3.355.000		
Totaal	**€ 164.755.214**	**€ 167.139.960**	**€ 165.717.231**	**€ 46.402.137 + PM**	**€ 46.402.137 + PM**

* De stijging van dit budget wordt hoofdzakelijk verklaard doordat de zg. kapitaalslasten worden toegevoegd. Dit zijn de kosten die instellingen maken voor huisvesting. Voorheen lag dit budget bij het Rijk. Dit betekent dat de facto het beschikbaar budget voor begeleiding afneemt.

Het tijdstip waarop het nieuwe verdeelmodel ingaat, is op dit moment nog niet bekend. Dat betekent dat de bovengenoemd bedragen onder voorbehoud zijn.

Per 2017 naar een inkoopsystematiek

Vanaf 2017 zullen de producten '24-uursopvang', 'groepswonen' en 'individueel begeleid wonen' binnen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd overgaan van een subsidiesystematiek naar een inkoopsystematiek. Binnen de inkoopsystematiek wordt gestuurd op het realiseren van de verschuiving van intramuraal naar extramuraal, door middel van afbouw van 24-uursopvang ten gunste van individueel begeleid wonen. Daarnaast draagt de inkoopsystematiek bij aan de samenhang tussen de producten van de Wmo door de producten op gelijke wijze in te kopen.

Meerjarenafspraken

Om binnen de beoogde beweging zoals geschetst in het koersbesluit te bewerkstelligen gelden in het kader van de inkoop meerjarenafspraken met aanbieders. Aanbieders hebben de ontwikkelopgave om de verblijfsvoorzieningen waar mogelijk te transformeren naar een meer extramuraal aanbod; verbinding te maken met het ambulante aanbod in de wijk en kwaliteit verbetering te realiseren (onderdeel hiervan is zelfregie voor de cliënt en de inzet van ervaringsdeskundigen). Om hier inzicht in te geven hebben de aanbieders de opdracht gekregen om een meerjarenplan te maken en uit te voeren.

De inkoopafspraken kunnen jaarlijks bijgesteld worden om ruimte te bieden aan de ontwikkelopgave. Daarnaast zal jaarlijks het beschikbaar budget worden vastgesteld om de door gemeenteraad opgelegde taakstelling te verwerken. Ook kunnen toekomstige aanpassingen in het gemeentefonds als gevolg van aanpassingen van de verschillende verdeelmodellen leiden tot aanpassingen van de budgetten van aanbieders.

Monitoren en sturen

Om de voortgang van het Koersbesluit te bepalen zijn per actiespoor indicatoren geformuleerd. Op basis van deze prestatie-indicatoren kan worden vastgesteld of de gewenste resultaten worden behaald. De voortgang wordt inzichtelijk gemaakt middels twee producten:

1. Een jaarlijkse voortgangsrapportage

Eénmaal per jaar maken we een voortgangsrapportage waarin de ontwikkelingen met betrekking tot bovenstaande prestatie-indicatoren wordt gemonitord.

2. Wmo-monitor

Elk half jaar worden belangrijkste cijfers met betrekking tot wachtlijsten, aanmeldingen, bezetting en uitstroom vermeld in de Wmo-monitor.

Prestatie-indicatoren

Actiespoor 1

- Aantal ontruimingen (zowel corporatie en particulier) is in 2020 20 procent gedaald ten opzichte van 2015.
- Het aantal nieuwe mensen met een daklozenuitkering daalt met 5% per jaar.
- Het aantal buitenslapers is in 2020 op een gemiddelde nacht in de winter gedaald tot 50 personen of minder.
- 80% van de mensen die in 2020 gebruik hebben gemaakt van de nachtopvang is doorgeleid naar een passend traject.
- Het aantal nieuwe cliënten dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is 20% gedaald in 2020 ten opzichte van 2015.

Actiespoor 2

- Van de nieuwe instroom Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen woont 60% zelfstandig in 2020.
- Minimaal 20% van de 24-uurs voorzieningen Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is afgebouwd na 2020.
- Alle mensen die in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen kunnen binnen drie maanden gebruik maken van een integraal aanbod gericht op participatie na 2020.
- Alle mensen in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen die doorstromen naar een woning beschikken over een terugvalpreventieplan na 2020.

Actiespoor 3

- Het aantal heraanmeldingen van mensen woonachtig in de regio Amsterdam daalt met 50% in 2020 ten opzichte van 2012.

Deel 4

Bijlagen

Bijlage 1 – Visualisatie keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

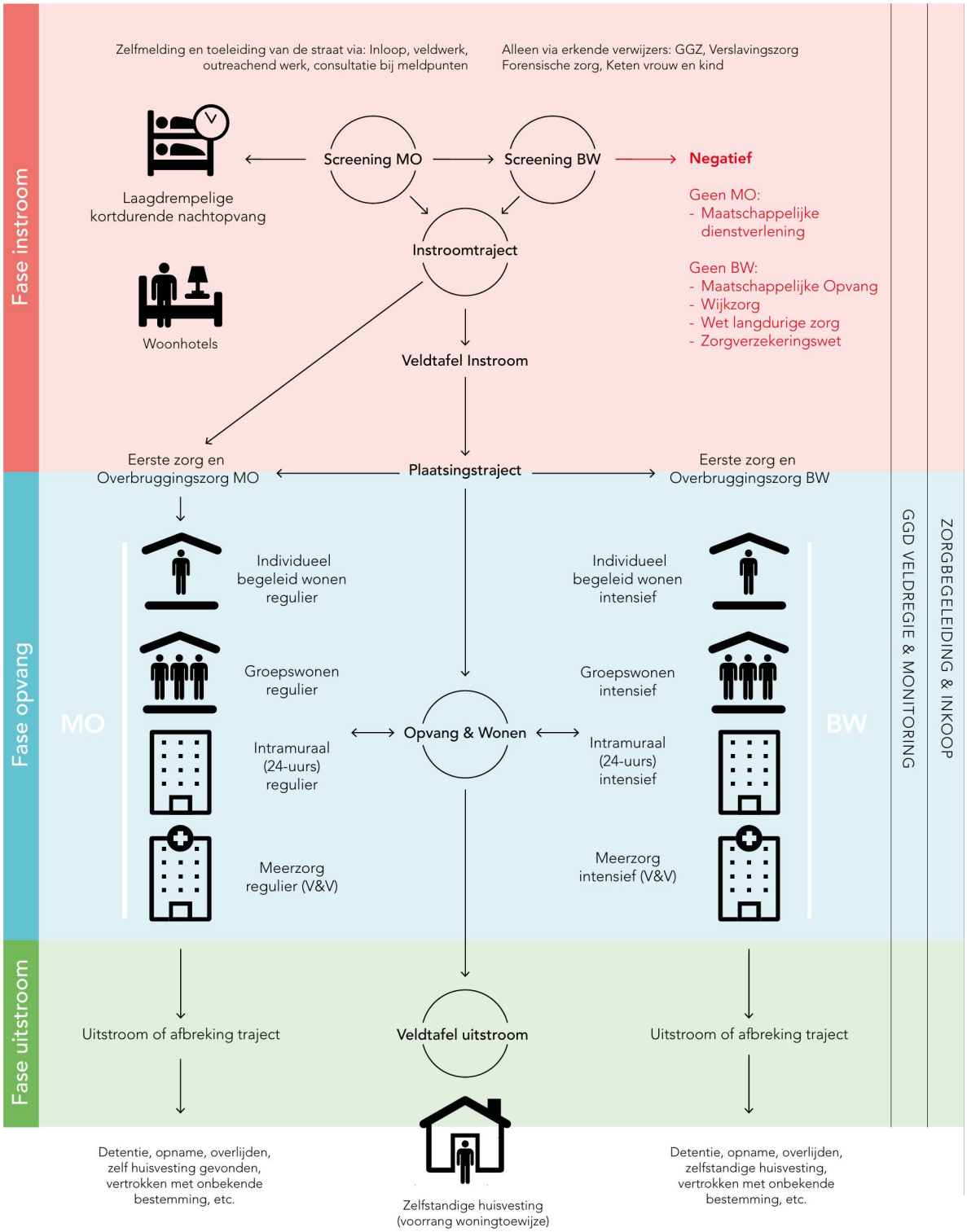

Bijlage 2 – Begrippenlijst

24 uursopvang MO/BW
Locaties waar doorgaans meer dan tien mensen verblijven en waar begeleiding wordt geboden in het kader van Beschermd Wonen en/of Maatschappelijke Opvang. Er is 24 uur per dag en 7 dagen per week toezicht aanwezig.

Activeringsteams
De gebiedsgerichte activeringsteams (met daarin klantmanagers participatie) richten zich op het activeren tot participatie van groepen met een grote achterstand op de arbeidsmarkt. Zij hebben onder meer de volgende taken: Het activeren tot participatie; het begeleiden en doorverwijzing van bewoners naar zorg- en welzijnsvoorzieningen; signaleren van multi-problematiek; het signaleren van arbeidspotentieel en het doorverwijzen van kandidaten; het toeleiden naar aanbod van essentiële vaardigheden aan volwassenen op het gebied van taal, rekenen en de Nederlandse samenleving (bij nieuwkomers).

Ambulante ondersteuning (vanuit de wijkteams)
Zorg die voornamelijk wordt verleend op afgesproken tijden, waarbij de cliënten vanuit de eigen woon-werkomgeving naar de hulpverlener toekomen, of waarbij de hulpverlener de cliënt in diens omgeving bezoekt. De ondersteuning kan kort- of langdurend zijn, de vorm hebben van vinger aan de pols contact of structureel worden ingezet. De ondersteuning kan bijvoorbeeld bestaan uit cliëntondersteuning, uit het oefenen van vaardigheden, uit woonbegeleiding en uit ondersteuning bij praktische zaken.

Basisvoorzieningen
Basisvoorzieningen zijn activiteiten en voorzieningen die Amsterdammers helpen om mee te doen in de samenleving. Ze heten zo omdat basisvoorzieningen in elke buurt te vinden moeten zijn. De basisvoorzieningen zijn: Versterken pedagogische dragende samenleving en (talent)ontwikkeling bij jeugd tot 23 jaar; Versterken vrijwillige inzet en informele netwerken; Activering en Participatie; Mantelzorgondersteuning; Basis maatschappelijke dienstverlening en realisatie basisvoorzieningen en ruimte voor maatschappelijk initiatief.

Burgerschap
Burgerschap geeft uitdrukking aan de verantwoordelijkheid van het collectief voor het individu en benadrukt omgekeerd de verantwoordelijkheid van het individu voor het collectief. Het gaat enerzijds over autonomie en de vrijheid om een eigen invulling te geven aan het leven. En anderzijds over de wederkerigheid en de noodzaak om een bijdrage te leveren aan het collectief, het respecteren en onderhouden van gemeenschappelijke waarden en normen. Wederkerigheid vraagt van zowel het individu als het collectief dus een actieve inzet[16].

Eerste lijn
De eerstelijns ondersteuning is alle ondersteuning die direct toegankelijk is voor burgers. Deze verzorgt de intake, stelt de diagnose, levert basisondersteuning en -waar nodig ook- kortdurende (tot zes maanden) individuele ondersteuning of verwijst door.

Zelfregie
Naar vermogen zelf sturing geven aan activiteiten en taken[17].

Exclusie
De uitsluiting van een bepaalde groep mensen in de samenleving.

Extramuralisering
Het streven om 24-uurszorg te leveren buiten de muren van een intramurale instelling, bijvoorbeeld in de eigen woning. Kenmerken hiervan zijn: de zorg kan 24 uur per dag en 7 dagen per week beschikbaar zijn, wordt geboden op zowel afspraak als oproep. De persoonlijke zorgbehoefte wordt vastgelegd in het trajectplan.

16 Wolf, j. (2015). Niemand tussen wal en Schip: Referentiekader maatschappelijke zorg voor mensen in Multi probleemsituaties. Commissie Toekomst (2015). Van beschermd wonen naar een beschermd thuis.

17 Wolf, J. (2015). Niemand tussen wal en schip: Referentiekader maatschappelijke zorg voor mensen in Multi probleemsituaties

FACT teams
(F)ACT staat voor Flexible Assertive Community Treatment, een methode gericht op het verminderen van de symptomen en leren omgaan met de Ernstig psychiatrische aandoening. Begeleiding richt zich op alle relevante levensgebieden. De FACT methodiek wordt uitgevoerd door wijkteams waarin (sociaal) psychiatrisch verpleegkundigen, psychiaters, psychologen, maatschappelijk werkenden, trajectbegeleiders, ervaringswerkers en verslavingsdeskundigen nauw met elkaar samenwerken.

Groepswonen MO/BW
Vorm van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen waarin doorgaans 6 tot 10 mensen een grote woning delen. Overdag is begeleider aanwezig. Bij Beschermd Wonen is daarnaast een begeleider 24/7 oproepbaar.

Herstel
Herstel is een persoonlijk proces waarin mensen voorzichtig en tastend – met vallen en opstaan - leren omgaan met hun beperkingen en verlieservaringen en hun leven een positieve wending en een bevredigend levensperspectief geven[18]. Onder essentiële uitkomsten van herstel verstaan we bestaansvoorwaarden, sociale verbindingen, gezondheid en positieve identiteit en toegang tot netwerken, zorg en rechten[19].

Inclusie
De insluiting in de samenleving van achtergestelde groepen op basis van gelijkwaardige rechten en plichten.

Individueel begeleid wonen MO/BW
Vorm van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen waarin mensen alleen verblijven op een woonplek met een eigen voordeur en eigen voorzieningen. De woonplek staat op naam van de instelling. De begeleider komt op afspraak of ongepland langs. Bij Beschermd Wonen is daarnaast een begeleider 24/7 oproepbaar.

Informele zorg
Ondersteuning vanuit de eigen kracht, het eigen sociale netwerk (familie, vrienden, mantelzorgers, burgen) en het lokale netwerk van vrijwilligers en de basisvoorzieningen zoals het buurthuis en scholen.

Intramuralisering (intramurale voorzieningen)
Onder 'intramurale zorg' verstaan we de 24-uurs-voorzieningen van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, en zorg in het kader van de Wlz (waaronder verpleeg- en verzorgingshuizen, 24-uurs-opvang voor mensen met verstandelijke beperking).

Maatschappelijke opvang
Het tijdelijk bieden van onderdak, begeleiding, informatie en advies aan mensen zonder dak boven hun hoofd. Het betreft mensen die al dan niet gedwongen de thuissituatie hebben verlaten en niet instaat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving.

Meerzorg
Een vorm van 24 uursopvang Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen voor mensen die ook somatische problematiek hebben. Er is continu een verpleegkundige/verzorgende aanwezig op locatie.

Nachtopvang (nieuwe stijl)
Nachtopvang nieuwe stijl biedt opvang aan verschillende groepen. De eerste groep bestaat uit mensen van wie nog niet duidelijk is of zij in aanmerking komen voor een traject in de Maatschappelijke Opvang. De inspanning tijdens het verblijf is er op gericht dat dit duidelijk wordt, en als men voldoet aan de toegangscriteria voor de Maatschappelijke Opvang, op het toeleiden naar een passend traject. Van de tweede groep is al zeker dat zij in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang. Voor hen wordt tijdens het verblijf in de nachtopvang een passend traject samengesteld.

18 Commissie Toekomst (2015). Van beschermd wonen naar een beschermd thuis.

19 Wolf, J. (2012). Herstelwerk, een krachtgerichte basismethodiek voor kwetsbare mensen. Nijmegen: Impuls, Onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg RadboudUMC.

Tot slot is de nachtopvang een tijdelijke verblijfplaats voor mensen in crisis en voor mensen die in de keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen geschorst zijn.

(O)MPG
Een stedelijke aanpak voor (Overlastgevende) Multi Probleem Gezinnen waarbij sprake is van gestagneerde en/of geëscaleerde casuïstiek. Diensten die het OMPG team biedt zijn: consultatie, procesregie op overlastgevende MPG met ondersteuning van het analyse(team), procesregie op complexe of gestagneerde hulpverleningssituaties en regie inzetten op MPG bewonersovereenkomsten.

Ouder- en kindteams
Ouder- en Kindteams bieden preventieve publieke gezondheidszorg en ondersteunen mensen bij vragen en zorgen over opvoeden en opgroei en jeugdhulp. In de Ouder- en Kindteams werken ouder- en kindadviseurs, jeugdverpleegkundigen, jeugdartsen, jeugdpsychologen en assistenten vanuit verschillende disciplines.

Participatie
Het naar vermogen meedoen in de samenleving.

Passantenpension
Een passantenpension is een voorziening buiten de keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Na een lichte screening op voldoende zelfredzaamheid, inkomen en binding met Amsterdam, kunnen dak- en thuislozen hier voor maximaal een half jaar een kamer huren. Het is een voorziening die zelfredzame Amsterdammers met voornamelijk problemen op het gebied van inkomen en huisvesting, de kans biedt om in alle rust te werken aan het oplossen van hun problemen. Een voorwaarde voor het verblijf is dat de persoon actief werkt aan een oplossing voor de situatie van dakloosheid.

Passend thuis
De bij de talenten en mogelijkheden van de persoon behorende vorm van wonen.

Samen DOEN
Samen DOEN ondersteunt huishoudens die (complexe) problemen hebben op meerdere leefgebieden (zoals werk/ dagbesteding, armoede, schulden, wonen, kindveiligheid, lichamelijke en geestelijke klachten enz.) en beperkt of niet zelfredzaam zijn. Het gaat zowel om huishoudens met kinderen als huishoudens zonder kinderen. Samen DOEN werkt volgens het principe 1 gezin/ 1 plan/ 1 regisseur.

Specialistisch aanbod
Aanbod kan alleen worden aangeboden na een vorm van indicatie. Het betreft onder meer de maatschappelijke Opvang begeleiding en dagbesteding voor mensen met complexe problematiek.

Wijkteams
Lokaal interdisciplinaire, ambulante en proactief opererende teams van professionals die zorg op wijk- en huishoudensniveau signaleren en zorgen dat kwetsbare bewoners op een passende manier geholpen worden.

Wijkzorg(netwerk)
Zorg en ambulante ondersteuning in de wijk voor Amsterdammers in een samenwerkingsnetwerk bestaande uit (woon)begeleiders, wijkverpleging, medewerkers van maatschappelijke dienstverlening, huisartsen en informele zorg met verschillende specialisaties. Wijkzorg biedt ambulante ondersteuning en zorg aan Amsterdammers met een lichamelijke, verstandelijke, zintuiglijke of psychische beperking en/of chronische ziekte. Het doel is verbetering, stabilisatie of begeleide achteruitgang te bereiken in de zelfredzaamheid van de cliënten, zodat zij in staat zijn om (langer) thuis te blijven wonen.

Woonladder
Traditionele zorgroute binnen de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen: eerst opvang in een laagdrempelige voorziening, gevolgd door verblijf in 24-uursvoorziening en van daaruit (indien mogelijk) doorstroming naar individueel (begeleid) zelfstandig wonen.

Woonzorgarrangement
Afspraken tussen betrokken partijen over het geheel van diensten op het gebied van wonen en begeleiding op alle relevante leefgebieden.

Zelfbeheer
Zelfbeheer is een vorm van cliëntparticipatie binnen de opvang waarbij de doelgroep zelf de zorg draagt voor de voorziening en daarbij een lichte vorm van ondersteuning door professionals krijgen. Het hoofddoel van zelfbeheer is bijdragen aan het herstel van de bewoners.

Zelfredzaamheid
Het vermogen om je te handhaven in de maatschappij. Bij het bepalen van het vermogen om je te handhaven in de maatschappij wordt gebruik gemaakt van de zelfredzaamheidsmatrix.

Zelfredzaamheidmatrix
De zelfredzaamheidmatrix (ZRM) is een instrument ontwikkeld door de GGD Amsterdam, waar- mee behandelaars, beleidsmakers en onderzoekers de mate van zelfredzaamheid van hun cliënten eenvoudig en volledig kunnen beoordelen. De ZRM heeft elf domeinen waarop de mate van zelf- redzaamheid wordt beoordeeld: inkomen, dagbesteding, huisvesting, gezinsrelaties, geestelijke gezondheid, fysieke gezondheid, verslaving, ADL-vaardigheden, sociaal netwerk, maatschappelijke participatie, en justitie.

Zelfstandig wonen
Wonen op een woning voorzien van eigen voordeur en huisnummer ongeacht contract op eigen naam of naam van de instelling.

Bijlage 3 – Verantwoordelijkheden

Algemeen

- Signaleren van wijzigingen in de wet en regelgeving die effect hebben op de dienstverlening voor mensen in de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en gezamenlijk bepalen hoe we omgaan met die wijzigingen.
- Gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de vertaling van het Koersbesluit naar uitvoeringsniveau en de realisatie van de beoogde ambitie bij onze samenwerkingspartners.
  - De dienstverlening is waar nodig toegespitst op de genoemde doelgroep.
- Maatwerk in dienstverlening is het uitgangspunt. Daarom gebruiken we onze discretionaire bevoegdheid waar nodig.

Wonen

- Maak afspraken met corporaties over de levering van woningen ten behoeve van mensen die in aanmerking komen voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.
- Monitor de levering van woningen voor kwetsbare personen.
- Maak in samenwerking met regiogemeenten afspraken met corporaties over de levering van woningen voor kwetsbare groepen in de regio en bewaak hierbij de uniformiteit.
- Maak samen met OJZ, GGD, WPI en corporaties werkprocessen voor levering van woningen aan kwetsbare groepen die zo eenvoudig, eenduidig en duidelijk mogelijk zijn, en die leiden tot het bereiken van de ambitie om in 2018 binnen drie maanden passende huisvesting te bieden.
- Lever vanuit de verantwoordelijkheid van wonen een bijdrage aan het voorkomen van huisuitzettingen bij corporaties en particuliere eigenaren.

Werk, Participatie en Inkomen

- Lever optimale dienstverlening op het gebied van inkomensverstrekking, schuldhulpverlening, budgetbeheer, financieel beheer en toeleiding naar arbeid en dagbesteding aan kwetsbare, niet-zelfredzame Amsterdammers met problemen op meerdere levensgebieden. Dit betekent:
  - Werkprocessen van WPI en instellingen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen sluiten op elkaar aan, versterken elkaar (voorbeeld: vruchtbare taakverdeling tussen woonbegeleiders/ trajecthouders en schuldhulpverleners, voorbeeld: activering/participatie maakt altijd deel uit van integraal traject)
  - Alle mensen die worden toegelaten tot Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen zijn binnen drie maanden na aanmelding voorzien van integraal traject, waarvan inkomensbeheer, dagbesteding, schuldhulpverlening en participatie onderdeel uitmaken.
- Benut de mogelijkheden voor het inzetten van een dwingend kader op het gebied van financiën en participatie. Denk aan budgetbeheer, dienstverlening onder voorwaarden, et cetera).
- Stuur in samenwerking met Wonen, OJZ en GGD op het versterken van de aanpak gericht op het voorkomen van uithuiszettingen.

GGD

- Stuur in gezamenlijk opdrachtgeverschap met OJZ de centrale toegang Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en de trajecthouder teams aan. Geef daarbij uitvoering aan de omslag die we met elkaar willen: meer zelfstandig wonen in de wijk (indien nodig ondersteunt door wijkzorg), waarbij eigen kracht het uitgangspunt vormt. Bewerkstelling die omslag in het proces van de centrale toegang, het gesprek met de vrager, de beslissingen, de plaatsingen.

- Vervul een spilfunctie in de signaleringsnetwerken in de wijken. Signaleer waar mensen ontregeld raken en leidt mensen toe naar adequate zorg en/of de ketens. Besteed in het bijzonder aandacht aan mensen die uitvallen uit de keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, signaleer hen en breng ze terug in traject.
- Ontwikkel in gezamenlijk opdrachtgeverschap met OJZ de samenvoeging van de verschillende toegangen.
- Ontwikkel een methode/platform (escalatietafel) waar complexe casussen op het gebied van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen aan de orde kunnen komen.
- Lever driemaandelijkse managementrapportages conform vastgelegde afspraken over inhoud daarvan.
- Lever op basis van de rol die de GGD in de signaleringsnetwerken en aan de veldtafels heeft en op basis van registratiegegevens monitors/trendrapportages. Neem in deze monitor een met OJZ afgesproken set gegevens op. Signaleer belangrijke ontwikkelingen/trends en adviseer OJZ over beleidsmatige consequenties.

Jeugd

- Draag verantwoordelijkheid voor het ontsluiten van zorg voor kinderen in de keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en de kennis over de risico's voor de kinderen binnen de gezinsketen.
- Haak de Ouder- en Kind teams aan op de preventieve pilots gericht op het voorkomen van instroom in de keten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.
- Bekijk met ons de aanpak 18+/- en bezie welke maatregelen we kunnen nemen om continuïteit tussen ketens te garanderen.
- Maak afspraken met aanbieders jeugdzorg over een transitieplan voor alle jongeren 16+ met aandacht voor de aansluiting op de wettelijke kaders voor 18+.
- Ontwikkel in gezamenlijk opdrachtgeverschap met GGD de samenvoeging van de verschillende toegangen.
- Lever met zorg een bijdrage aan de verbetering van de gezinsketen.

Zorg

- Stuur op het ontwerp en onderhoud van de keten: maak procesafspraken, leg ze vast, en maak afspraken over aanpassing van procesafspraken.
- Signaleer trends en ontwikkelingen in het zorglandschap en stem het beleid voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen hierop af en deel kennis over wijzigingen met partners.
- Stel regels omtrent toelating, plaatsing en recht op voorzieningen.
- Financier de voorzieningen voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en bouw hierbij prikkels in gericht op de realisatie van de ambitie zoals geformuleerd in dit Koersbesluit.
- Stuur in gezamenlijk opdrachtgeverschap met GGD de centrale toegang Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen en de trajecthouder teams aan. Geef daarbij uitvoering aan de omslag die we met elkaar willen: Geef daarbij uitvoering aan de omslag die we met elkaar willen: meer zelfstandig wonen in de wijk (indien nodig ondersteunt door wijkzorg), waarbij eigen kracht het uitgangspunt vormt.
- Bewerkstelling die omslag in het proces van de centrale toegang, het gesprek met de vrager, de beslissingen, de plaatsingen.
- Faciliteer en stimuleer de aansluiting tussen de stedelijke keten Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, basisvoorzieningen en wijkteams.

Stadsdelen

- Zoals vastgesteld in het stedelijk kader afspraken Basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017-2018.